

ARVOJA PÄIVÄKOTIIN

Eettisiä toimintatuokioita eskareille

Gitte Lahto ja Marika Virta
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu Länsi,
Porin toimipaikka
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön suuntautumis-
vaihtoehto
Sosionomi (AMK) + diakonian virka-
kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lahto, Gitte & Virta, Marika. "Arvoja päiväkotiin, eettisiä toimintatuokioita esikouluikäisille." Pori, kevät 2010, 43 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi Pori. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa eettisiä toimintatuokioita esikouluikäisille lapsille. Tuokiot pidettiin porilaisen päiväkotin Lemmikin Huvikumpu-osastolla. Tuokioita oli kolme ja ne toteutettiin joulukuun 2009 aikana. Päiväkoti Lemmikin kanssa oli tarkoitus kehittää työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Opinnäytetyön pääpainona oli kuitenkin avata Raamatun kymmenen käskyn sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille. Opinnäytetyö oli toiminnallinen, ja se eteni hankkeen muodossa.

Toimintatuokiot koostuivat kolmesta eri käskystä, jotka olivat "Kunnioita isääsi ja äitiäsi", "Älä varasta" sekä "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäs". Tuokiot sisälsivät kertomuksen, keskustelua, leikkiä ja toiminnallisia menetelmiä. Eettiset toimintatuokiot koettiin tarpeellisiksi arvojen oppimisessa ja lapset ymmärsivät käskyjen sisältämän eettisen arvopohjan.

Asiasanat: uskontokasvatus, varhaiskasvatus, kymmenen käskyä, lapsen uskonnollisuus, arvot ja eettisyys.

ABSTRACT

Lahto, Gitte and Virta, Marika.

Ethnic Values in Today's Day Care Center. 43p. 4 appendices. Language: Finnish. Pori, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The purpose on this thesis was to plan and implement ethical lessons for preschoolers. The lessons were implemented in a day care center called Lemmikki in Pori. These three lessons were implemented in December 2009. The purpose was to develop ways to deal with religious issues in day care centers. The main purpose was to open the meaning of Ten Commandments to the preschoolers. This thesis proceeded in a form of a project.

The three lessons comprised the Commandments: "Honor your Father and Mother", "You shall not steal" and "You shall not bear false witness against your neighbour". The lessons included stories, conversations, playing and functional methods. According to the feedback, the lessons were needed and the children understood the message of these three Commandments.

Keywords: religious education, early childhood education, Ten Commandments, child's religiousness, values and ethics

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 YHTEISTYÖPÄIVÄKOTI LEMMIKKI.....	7
3 USKONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA	8
3.1 Uskontokasvatuksen historiaa ja nykypäivää	8
3.2 Uskontokasvatus on eettistä kasvatusta.....	10
3.3 Varhaiskasvattajien ammattietiikka.....	11
3.4 Päivähoidon vastuu ja tehtävät uskontokasvatuksessa.....	12
4 PÄIVÄKODIN USKONTOKASVATUS MURROKSESSA	14
5 MENETELMIÄ USKONTOKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEEN.....	17
5.1 Raamatunkertomusten antama sisältö uskontokasvatukseen.....	18
5.2 Flanellokuvat ja lattiakuvat mukana kerronnassa	19
6 LAPSEN USKON MAAILMA.....	20
7 RAAMATUN KYMMENEN KÄSKYÄ	23
8 TOIMINTATUOKIOIDEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	25
9 ENSIMMÄINEN TUOKIO: ”KUNNIOITA ISÄÄSI JA ÄITIÄSI”	27
10 TOINEN TUOKIO: ”ÄLÄ VARASTA”.....	29
11 KOLMAS TUOKIO: ”ÄLÄ LAUSU VÄÄRÄÄ TODISTUSTA LÄHIMMÄISESTÄSI”	31
12 POHDINTA.....	34
LÄHTEET	37
LIITE 1	39
LIITE 2	40
LIITE 3	42
LIITE 4	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö sai alkunsa ensimmäisestä opinnäytetyöverstaasta keväällä 2009. Valmistumme molemmat sosionomi-diakoneiksi ja saamme myös lastentarhanopettajanpätevyyden. Nämä määrittelevät opinnäytetyön aihetta hyvinkin paljon. Olimme molemmat kiinnostuneita tekemään toiminnallisen opinnäytetyön ja olimme jo opiskelujen aikaisemmissa vaiheissa työskennelleet yhdessä. Totesimme, että persoonamme ja mielenkiinnon kohteemme sopivat sen verran hyvin yhteen, että päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Samoihin aikoihin syntyi idea aiheesta. Opinnäytetyö koostui toimintatuokiosta, jotka perustuivat Raamatun kymmeneen käskyyn.

Syksyllä 2009 aihe tarkentui ja teoriaa sen ympäriltä alkoi myös löytyä. Kymmenestä käskystä valikoitui kolme käskyä käytettäväksi tuokioiden teemoiksi. Samoihin aikoihin otettiin yhteyttä muutamiin porilaisiin päiväkoteihin, joista yksi valikoitui yhteistyökumppaniksi. Syksyisten opinnäytetyöverstaiden aikana selkeytyi se, että opinnäytetyöstä tulisi kehittämishanke. Kehittämishankkeen tavoitteena on sekä työyhteisön käytäntöjen kehittäminen että myös uuden suunnittelu. Hanke toteutetaan yleensä yhdessä työyksikön edustajien kanssa. Kehittämishankkeisiin kuuluu aina hankkeen arviointi ja hankkeen suunnittelun, toteuttamisen ja reflektoinnin pohjalla tulee olla hankkeen kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskevaa tutkittua tietoa. (Kuokkanen, Kiviranta, Määttänen & Ockenström 2007, 31.) Käytännön yhteistyö päiväkodin kanssa alkoi marraskuussa 2009, jolloin oli tutustumiskäynti päiväkodin kohderyhmään, ohjaajiin sekä tiloihin. Varsinaiset tuokit toteutettiin joulukuun aikana, kolmena eri kertana.

Yhteistyöpäiväkodin kanssa oli tarkoitus kehittää työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Apuna toimivat tuokit, jotka rakentuvat käskyihin neljä, seitsemän ja kahdeksan ja ne ovat Raamatun kymmenestä käskystä. Nämä käskyt valikoituivat siksi, että käsky neljä "Kunnioita isääsi ja äitiäsi", käsky seitsemän "Älä varasta" sekä käsky kahdeksan "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsä", sisältävät kohderyhmän kannalta oleelliset moraalikäsi-

tykset. Myös yhteistyötahonamme toimivassa päiväkodissa henkilökunta oli sitä mieltä, että juuri nämä kolme käskyä kymmenestä käskystä olivat sopivimmat kohderyhmän kehitystasoa ajatellen. Sen lisäksi juuri nämä käskyt puhuttelivat meitä eniten koko kymmenen käskyn joukosta.

Työmme teoriaosuudessa hyödynnetään muun muassa varhaiskasvatukseen, uskontokasvatukseen sekä lapsen uskonnollisuuteen perustuvia lähteitä. Esille tuodaan myös aiheeseen liittyvää ajankohtaista mediakeskustelua. Aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä ei ole aikaisemmin tehty, joten niitä ei voitu hyödyntää.

Perusteluna sille, miten opinnäytetyön aihe liittyy ammatilliseen kehittymiseen, on se, että koska saamme myös lastentarhanopettajan pätevyyden, tulevaan työhön kuuluu tuokioiden ja toimintaviikkojen suunnittelu sekä toteutus. Näin ollen opinnäytetyö pohjautuu tulevaisuudessa tekemäämme työhön. Opinnäytetyössä yhdistyy varhaiskasvatus ja uskontokasvatus, koska valmistumme myös seurakunnan työntekijöiksi. Uskontokasvatuksen ja varhaiskasvatuksen yhdistäminen opinnäytetyössä edesauttaa ammatillista kehittymistä.

Vuoden 2010 alussa työ oli edennyt vaiheeseen, jossa alettiin koota kirjallista raporttia. Muun muassa raportin teoriaosuudessa tuodaan esille se, että mielestämme ”tavallisista” päiväkodeista on liikaa karsittu pois uskonnollisia piirteitä ja tapoja. Esimerkiksi ruokarukoukset ovat nykypäivänä monille lapsille vieraita. Myös tämän vuoksi valintana oli niin sanottu tavallinen päiväkotit. Useidenkin kyselyiden perusteella päiväkodeissa yleensä arkaillaan kaikkea uskontoon liittyvää. Joillakin päiväkodin työntekijöillä on jopa pelko siitä, että vanhemmat pahastuvat tunnustuksellisuudesta. Työntekijöiden pelot johtuvat muun muassa monikulttuurisuuden lisääntymisestä päiväkodeissa. Näin ollen kaikki uskontokasvatukseen liittyvä on pyritty usein jättämään täysin kotien vastuulle tai se ikään kuin unohdetaan ja ajatellaan, ettei se ole niin välttämätöntä. (Åsvik 1997, 12.) Tämän kaltainen toiminta on kyseenalaista, ja on huolestuttavaa, miten päiväkodeissa työskentelevät ammattilaiset ovat usein välinpitämättömiä lasten arvopohjan luomisessa.

Lisäksi varsinkin nykyajan lapset tarvitsevat arvoja ja kymmenen käskyn välittäjä arvopohja on hyvä ja käyttökelpoinen perusta uskontokasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsen ja hänen perheensä ei välttämättä tarvitse olla kristitty tai edes uskossa noudattaakseen näitä eettisiä periaatteita. Jo pienet lapset kaipaavat joitakin perustavaa laatua olevia arvoja ja eettisiä ohjeita, jotta he osaisivat erottaa oikean väärästä. Toiveena on, että tämän opinnäytetyön ja siihen kuuluvien toimintatuokioiden kautta olisi mahdollista avata käskyjen sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille.

2 YHTEISTYÖPÄIVÄKOTI LEMMIKKI

Opinnäytetyö kohdistui päiväkotiin ja siellä esikouluikäisiin lapsiin. Syksyllä 2009 otettiin yhteyttä porilaiseen päiväkoti Lemmikkiin ja siellä oltiin kiinnostuneita aiheesta. Ryhmä, jonka kanssa tuokit toteutettiin, on nimeltään Huvikumpu. Opinnäytetyön ensisijaisiksi hyödynsaajiksi lukeutuivat kohderyhmän lapset sekä henkilökunta. Muina hyödynsaajina voivat olla kaikki ne, jotka ylipäätään lukevat kyseessä olevan opinnäytetyön.

Päiväkoti Lemmikki sijaitsee Länsi-Porin alueella ja se on perustettu vuonna 1990. Päiväkotirakennus koostuu kahdesta eri osasta, varsinaisesta päiväkotikäyttöön tarkoitetuista tiloista sekä, lapsimäärän ja ryhmien lisääntymisen seurauksena, päiväkodin käyttöön otetuista saman rakennuksen liiketiloista. (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.) Johtajana Lemmikissä toimii Marjukka Latva. Hoitopaikkoja on yhteensä 108, joista 24 on 1–2-vuotiaille varattuja kokopäiväpaikkoja ja 21 on 1–6-vuotiaille varattuja kokopäiväpaikkoja sekä 63 on 3–6-vuotiaille suunnattuja kokopäiväpaikkoja. (Porin kaupunki i.a.)

Huvikumpu -ryhmässä on yhteensä 20 lasta ja kaikki ovat esikouluikäisiä (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.) Huvikumussa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa Jaana Varhelahti ja Tarja Virta-

laine, jotka molemmat toimivat yhteyshenkilöinä meidän päiväkodissa. Tiedusteltaessa Varhelahdelta ja Virtalaiselta heidän Huvikumpu -ryhmänsä uskontokasvatustilannetta he kertoivat, että uskontokasvatus tai siihen liittyvät asiat eivät ole heidän ryhmässään eivätkä koko päiväkodissa päivittäin läsnä. Esimerkiksi ruokakouksia heillä ei ole tapana rukoilla. Länsi-Porin seurakunta kuitenkin käy pitämässä hengellisiä tuokioita kerran kuukaudessa. Muita yhteyksiä seurakuntaan on muun muassa esikouluikäisten kouluun siunaaminen aina keväisin sekä joulun ja pääsiäiskirkkokäynnit Länsi-Porin kirkossa. (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009).

3 USKONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Ennen oppivelvollisuuskoulun alkua edeltävää kasvatusta on Suomessa perinteisesti kutsuttu varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen painotuksen mukaan lapsen ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu huoltajille, mutta viime vuosikymmenet ovat osoittaneet, että yhteiskunnan päivähoitojärjestelmä on kasvavassa määrin saamassa ja ottamassakin kannettavakseen vastuuta pienten lasten kasvattamisesta ja kasvamisesta. Tämän suuntaista kehitystä puoltaa myös päivähoitolaki, jonka mukaan lapsiperheillä on oikeus saada lapsilleen varhaiskasvatusta. Samalla on tultu varhaiskasvatuksen kehityksen osalta myös siihen, että pelkkä varhaiskasvatuksen saatavuus ei enää riitä kaikille vaan nyt vaaditaan myös laatua. (Salminen 2001, 1–2.)

3.1 Uskontokasvatuksen historiaa ja nykypäivää

Kun vuonna 1973 annettiin Suomessa laki lasten päivähoitolaista, siitä puuttivat kuitenkin kasvatustavoitteet. Puuttuvat kasvatustavoitteet lisättiin kyseiseen lakiin vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Näiden kymmenen vuoden aikana käytiin henkien taistelua siitä, kuuluuko uskontokasvatus päiväkoteihin vai ei. Teologian lisensiaatti Eeva Sisko Vaalgamaa on väitellyt kyseisestä aiheesta ja

hänen mukaansa päivähoitolakia valmisteltaessa 1970-luvulla elettiin yhteiskunnassa kirkonvastaista aikaa. Toisaalta kirkkokaan ei tuohon aikaan juuri ottanut kantaa päivähoitolain valmisteluun. Vasta vuonna 1974 kirkko heräsi havaitsemaan, että päivähoidossa ei aiottu antaa uskonnollista kasvatusta, vaikka kouluissa oli tunnustuksellista uskonnonopetusta. Tästä siis alkoi kymmenen vuotta kestänyt kädenvääntö. (Lehtinen 48/2003, 12.)

Vuonna 1979 Suomen valtioneuvosto asetti lopulta komitean selvittämään päivähoidon uskontokasvatusta. Mietinnössään komitea hyväksyi yksimielisesti uskontokasvatuksen yhdeksi päivähoidon kasvatustavoitteeksi. Vuonna 1983 voimaan tulleeseen päivähoitolakiin lisättiin kasvatustavoitteita koskeva pykälä, jossa mukana on myös uskontokasvatus. Vaalgamaan mukaan yhteisymmärrykseen päästiin määrittelemällä uskontokasvatus avaraksi sekä suvaitsevaisuuteen ohjaavaksi. Uskontokasvatus muuttui kristillisestä kasvatuksesta yhteiskunnan tavoitteista nousevaksi kasvatukseksi, ja samalla sen sisältö oheni. Kirkko oli kuitenkin tyytyväinen, kun uskontokasvatus saatiin osaksi päivähoitolakia. (Lehtinen 48/2003, 12.)

Viime vuosikymmeniä ajatellen varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen voidaan sanoa muuttuneen melkoisesti. Sinä aikana tapahtuneen kehityksen myötä uskontokasvatuksesta on muodostunut yksi varhaiskasvatuksen tiedonala ja sisältöalue, jonka olemassaolosta, tehtävästä ja tavoitteista on kiistelty useaan otteeseen. Sen sijaan, että erimielisyydet olisivat olleet pedagogisia, ne ovat usein liittyneet ideologisiin ja maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin. Tämän hetkisen esiopetussuunnitelman mukaan uskontokasvatusta esiopetuksessa kuvaavat käsitteet kulttuurinen katsomuskasvatus, uskontokasvatus ja elämän katsomustietokasvatus. (Kallioniemi ym. 2003, 93.)

Porin kaupungin esiopetussuunnitelmassa sanotaan, että kuusivuotias alkaa pohtia hyvän ja pahan eroa sekä ymmärtää, mikä on oikein ja väärin. Tämän ikäinen lapsi on innokas kuvitteliija, joka nauttii saduista ja kertomuksista sekä kuuntelee mielellään luettua. Esikouluikäinen pystyy myös erottamaan sadun ja toden toisistaan sekä ottamaan toiset huomioon. Hän kykenee keskustelemaan, pohtimaan ja päättämään. Eettisessä kasvatuksessa painotetaan lapsen itsetunnon kehittymistä sekä sosiaalisia taitoja, joiden avulla lapsen eettinen ajatte-

lu kehittyä. Etiikan opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja lapsen omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta. (Porin kaupunki i.a.)

Uskontokasvatuksen tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa. Yhtenä merkittävänä syynä voidaan nähdä se, että monet uskontoon liittyvät sisäiset mallit ja skeemat luodaan juuri varhaiskasvatuksessa. Lisäksi uskontokasvatuksen avulla lapsi käsittelee muun muassa monia tärkeitä eettisiä kysymyksiä. Monet tutkijat ovat myös tuoneet useasti esille seikan, jonka mukaan lapsella olisi oikeus uskontoon. Uskontokasvatuksen uskotaan myös auttavan ja vaikuttavan hyvin merkittäväällä tavalla lapsen identiteetin muodostumisessa. Uskontokasvatuksen avulla lapset voivat tutustua uskontoon sekä sen tapaan jäsentää elämää ja ihmisten elämänkaarta. Puolesta puhuvat myös esimerkiksi ne yhteiskuntatieteellisissä kirjoituksissa esille tuodut seikat, joiden mukaan ihmisen identiteettityö on jälkiteollisessa yhteiskunnassa vain vaikeutunut. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen tärkeyttä kuvaa hyvin myös se tosi seikka, että se on osa lapsen elinympäristöä. Uskonto näet koskettaa jokaista lasta, koska se on läsnä lähes kaikilla yhteiskunnan ja sosiaalisen elämän osa-alueilla. Uskontoon liittyvät perimmäiset kysymykset ja niiden läpikäyminen on merkittävä osa jokaisen yksilön kasvua ja kehitystä. Uskontokasvatus auttaa myös osaltaan lasta kohtaamaan nykypäivän erilaisia uskonnollisia järjestelmiä ja niiden kannattajia. (Kallioniemi ym. 2003, 95–96.)

3.2 Uskontokasvatus on eettistä kasvatusta

Uskontokasvatuksen yksi oleellinen osa-alue on eettinen kasvatus, jossa pohditaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän ongelmaa. Lähtökohtana eettiselle kasvatukselle on filosofian alaan kuuluva tieteenala etiikka, jossa tutkitaan moraalista toimintaa. Moraali merkitsee sääntöjen ja ajatusrakennelmien käytäntöä. Näin ollen etiikka ja moraalitieteet ovat saman asian eri puolia. Etiikka pohjautuu kreikan kielen sanaan *ethos* ja moraalitiede taas tulee latinankielen sanasta *mores*. Molemmat sanat tarkoittavat tapaa. Tästä voidaan siis päätellä, että eettinen kasvatus on oikeastaan tapakasvatusta. On ajateltu, että suomalainen eettinen kasvatus pohjautuu kristillisyyteen. Toisaalta meille on viime aikoina tullut tutuk-

si myös esimerkiksi humanistinen etiikka ja maahanmuuttajien mukana tulleet eri uskontojen eettiset ideologiat. (Salminen 2001, 4–5.)

Ihmisen ainutkertainen yksilöllisyys korostuu kristillisessä etiikassa. Vain Jumalan armon avulla ihminen voi voittaa sisällään olevan pahan. Ihmisen tulee noudattaa Jumalan antamia elämän ohjeita, jotka sisältyvät lakiin. Ihmisen tulee siis uskoa, että Jumalan antama laki on tarkoitettu hänen omaksi parhaakseen. Omalla uskollaan ihminen taas valitsee, noudattaako hän Jumalan antamia ohjeita vai ei. Keskeisenä toimintaohjeena kristillisessä etiikassa on rakastaa lähimmäistä niin kuin itseään ja ihminen, joka rakastaa toista samoin kuin itseään, ei voi tehdä toiselle pahaakaan eikä itselleenkaan. (Salminen 2001, 5.)

Voidaan jopa sanoa, että kaikki kasvatuksen lomassa tehdyt päätökset perustuvat jollakin tavalla arvoihin. Yhteiskunnassamme lapset oppivat arvoja ja normeja arkisessa elämässä niin kotona, päiväkodissa kuin koulussakin. Erilaisten todellisuuspohjaisten ja kuvitteellisten, menneitä aikoja ja nykypäivää kuvaavien, kertomusten ja runojen kautta lapsi tulee yleensä pohtineeksi myös eettisiä kysymyksiä. Raamatunkertomukset tarjoavat hyvän aineiston lapsen eettiselle kasvatukselle ja kasvulle. (Ylönen ja Luumi 2002, 14.) On kuitenkin myös hyvä aina muistaa, että kristinusko on muutakin kuin sitä koskevia historiallisia tietoja, arvoja ja normeja. Se sisältää myös sanoman. (Ylönen ym. 2002, 54.)

3.3 Varhaiskasvattajien ammattietiikka

Päivähoidon ammatillista toimintaa ohjataan laeilla, asetuksilla ja muulla säätelyllä, mutta ammattietiikka ei ensisijaisesti perustu pakkoon tai ulkopuoliseen kontrolliin. Lastentarhanopettajaliiton valtuusto on kuitenkin vuonna 2004 hyväksynyt varhaiskasvattajien ammattialaa koskevan ammattietiikkaohjeistuksen. Siinä tuodaan esiin ammattialan yhteiset perusarvot ja hyvän toiminnan kuvaukset. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004, 2.)

Toimiessaan näiden kyseisten ammattieettisten ohjeiden mukaisesti lastentarhanopettajalla on keskeinen rooli muun muassa siinä, että lapsi saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja että lapsen terve itsetunto vahvistuu. (Lastentarhanopet-

tajan ammattietiikka 2004, 2–3.) Useat tutkimuksetkin todistavat, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksella on suuri vaikutus lapsen itsetunnon ja minäkäsityksen luomisessa (Salminen 2001, 107–108). Lastentarhanopettajan tulee työssään myös kunnioittaa lapsen ihmisarvoa ja vapautta sekä pitäytyä totuudellisuudessa ja toimia oikeudenmukaisesti. Lastentarhanopettajan eettisten käytänteiden mukaan lastentarhanopettaja on vanhempien kasvatustyön tukija. Ohjeistus myös korostaa, että lapsen hyväksi tehtävä eettisesti korkeatasoinen työ on työtä koko yhteisön ja yhteiskunnan hyväksi. Ohjeistus lisäksi muistuttaa, että lastentarhanopettaja voi muodostua lapselle merkittäväksi aikuiseksi, jonka lapsi saattaa muistaa vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Näin ollen lastentarhanopettaja on aina myös esimerkki lapselle. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004, 2–5.)

3.4 Päivähoidon vastuu ja tehtävät uskontokasvatuksessa

Päivähoidossa toteutettavaa uskontokasvatusta säätelee melko vahvasti laki lasten päivähoitosta. Sen mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea hoidossa olevien lasten koteja kasvatustehtävässä ja edistää yhdessä kotien kanssa lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Sen mukaan päivähoiton tulisi myös edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Näitä asioita toteutettaessa tulisi ottaa huomioon lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja yleinen kulttuuriperinne. Lisäksi lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta tulisi aina kunnioittaa uskonnollista kasvatusta toteutettaessa. (Laki lasten päivähoitosta 304/1973, 2a§.)

Päivähoidon uskontokasvatusta määrittää myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus, jonka myös Suomi on allekirjoittanut vuonna 1991. Kyseisen sopimuksen 14 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 14 artikla.) Päivähoidon merkittävimpiin tehtäviin kuuluu niin sanottujen sisällöllisten orientaatioiden toteuttaminen osana varhaiskasvatusta. Tämän tarkoituksena on turvata lapselle maailmasta syntyvän kuvan eheys, monipuolisuus ja kokonaisval-

taisuus. Yksi sisällöllisiin orientaatioihin kuuluva osa-alue on uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Sen ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Päivähoidon tehtävänä on perehtyä lapsen omaan uskontoon tai katsomukseen sekä tapoihin ja käytäntöihin. Henkilökunnan tulee huolehtia siitä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn sekä kyselemiseen ja pohdintaan. Lisäksi lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista tulee kunnioittaa, tukea ja vahvistaa. Yhtenä edellytyksenä on myös, että lapsen lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. Tämän uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohteisesta sisällöstä tulee sopia vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.)

Toinen sisällöllisiin orientaatioihin kuuluva osa-alue on eettinen orientaatio, joka myös liittyy päivähoidossa tehtävään ja toteutettavaan uskontokasvatukseen. Eettisessä orientaatioissa tarkastellaan arvoja ja niihin liittyviä kysymyksiä muun muassa hyvästä ja pahasta, totuudesta ja valheesta, oikeudenmukaisuudesta sekä tasa-arvosta. Tämän orientaation kohdalla päivähoidon henkilöstön tulee siis käytännössä antaa lapselle mahdollisuus kyseenalaistaa ja pohtia kyseisiä teemoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28–29.)

Koska Suomi on kristitty maa, suuri osa maamme kulttuuristakin pohjautuu kristinuskoon. Näin ollen päivähoidon ammattilaisten tulee työssään kertoa ja havainnollistaa lapsille ainakin kristinuskon keskeiset asiat. On esimerkiksi hyvä kertoa, miksi joulua tai pääsiäistä vietetään ja miksi lapsi kastetaan. (Ylönen ym. 2002, 54.)

Erityisesti ne päiväkodissa työskentelevät henkilöt, joilla on myös diakonian virkakelpoisuus, tulee myös työssään olla tietoisia lapsidiakonian periaatteista, joiden mukaan toiminnassa on hyvä muistaa lapsilähtöisyys, ennakoiminen ja varhainen asioihin puuttuminen, turvallisen arjen keskeisyys ja matala kynnyks. Pyrkimys toteuttaa näitä edellä mainittuja periaatteita auttaa myös omalta osaltaan koko diakonian tehtävän toteutumista, jonka mukaan tulee mennä aina sinne missä hätä on suurin. Yhtenä hyvänä perusteluna lapsidiakoniam toteuttamisesta päiväkodissa voidaan pitää sitä tosiasiaa, että monet lapset viettävät nykyään suuren osan arkipäivästään päiväkodissa. Näin ollen päiväkodin henki-

lökunnalla on hyvin tärkeä osa esimerkiksi lapsen itsetunnon ja olemassaolon oikeuden vahvistamisessa. Ne lapset, jotka saavat kotoa riittävästi turvallista vanhemmuutta, eivät ole niin herkkiä päiväkodin aikuisten vaikutukselle. Mutta ne lapset, joilta puuttuu vanhempien turva, yrittävät etsiä sitä päiväkodin aikuisilta. Tästä syystä nämä aikuiset ovat heille hyvin vaikuttavia sekä vahvistavina että haavoittavina. (Mattila 2003, 10, 21, 105.)

4 PÄIVÄKODIN USKONTOKASVATUS MURROKSESSA

Aikaa, jota nyt tällä hetkellä elämme, voitaneen hyvin kutsua tietynlaiseksi yhteiskunnan murrosvaiheeksi. Uskonnollista elämää leimaa maallistumisen käsite. Toisaalta yhteiskuntaa tällä hetkellä muokkaa myös uusien, Suomessa aikaisemmin vieraiden uskontojen esiin nouseminen. Jo 1960 -luvulta alkaen maallistuminen on synnyttänyt keskustelua uskontokasvatuksen asemasta ja tarpeellisuudesta. Uskontokasvatuksen vastustajat eivät ole nähneet uskontokasvatusta yhteiskunnallisen kasvatusinstituution tehtäväksi. Yhtenä kynnyksenä on myös pidetty epäilyksiä vanhempien halukkuudesta puhua uskonnollisista käsityksistään päiväkodin henkilökunnalle. Epäilyn kohteena on myös toisinaan ollut päivähoidon kasvattajien ammattitaito ja työskentelymotivaatio uskonnolliseen kasvatukseen. Eräänä uskontokasvatusta vastustavana kannanottona on myös pidetty argumenttia alle kouluikäisen lapsen edellytyksiä ottaa vastaan uskontokasvatusta. (Kallioniemi ym. 2003, 108.)

Vielä nykyäänkin monissa päiväkodeissa uskontokasvatus koetaan tabuksi. Uskontokasvatus saatetaan kokea vaikeaksi aiheeksi ja siitä puhumista pidetään kiusallisena. Lisäksi joidenkin tutkimusten mukaan myös uskontokasvatuksen arvostus on lastentarhanopettajien piirissä esiopetuksen sisältöalueista kaikkein alhaisin. (Kallioniemi ym. 2003, 108.)

Jatkuvasti kasvava monikulttuurisuus on toinen päivähoiton uskontokasvatukseen suurestikin vaikuttava muutostekijä. Se, että suomalainen yhteiskunta on

muuttumassa monokulttuurisesta monikulttuuriseksi, on jo muutaman viime vuoden ajan asettanut monenlaisia haasteita päiväkotien uskontokasvatukselle. Erityisesti Etelä-Suomen suurten kaupunkien päiväkodit ovat joutuneet miettimään ja järjestämään uskontokasvatukseen liittyvää toimintaansa uudella tavalla ottaen huomioon eri uskontoa edustavat lapset ja heidän perheensä. Erityisesti islam erilaisine traditioineen ja tapoineen edellyttää uskontokasvatuksen toteuttamiselta erityisjärjestelyjä, esimerkiksi siksi, että jotkut muslimivanhemmat eivät anna lastensa osallistua kristillisiin tai ei-islamilaisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin. (Kallioniemi ym. 2003, 108–109.) Totta siis on, että eri uskontokuntiin ja katsomuksiin kuuluvien lasten yhteinen työskentely ei luonnollisestikaan ole aina ongelmaton. Koska uskonto on tärkeä elämänalue, se voi synnyttää moninaisia tunne-elämään liittyviä, tiedostamattomiakin ristiriitoja. (Hilksa, Kallioniemi ja Luodeslampi 2005, 30.)

Yhtenä keskeisenä tehtävänä uskontokasvatuksessa voidaan pitää lapsen kulttuurisen herkkyyden ja kulttuurien välisen empatiakyvyn kehittäminen. On äärimmäisen tärkeää kehittää lapsen kulttuurista herkkyyttä. Sillä selvää on, että mitä varhaisemmassa elämänkaaren vaiheessa yksilöt oppivat kohtaamaan ja ymmärtämään erilaisuutta, sitä paremmat valmiudet heillä on toimia ja työskennellä monikulttuurisessa maailmassa. Näin ollen erilaisten uskontojen ja katsomusten tulee saada olla avoimesti esillä varhaiskasvatuksessa. Lasten olisikin jo pienestä pitäen hyvä oppia sietämään ja kunnioittamaan erilaisia vakaumuksia ja katsomuksia. (Hilksa ym. 2005, 31.)

Päiväkotien kasvatushenkilöstöltä edellytetään esiopetussuunnitelmassa kristillisten juhlapyhien perinteestä kertomista, mutta käytäntö on osoittanut, että käytännön toteutus riippuu paljolti henkilöstöstä itsestään. Voidaan muun muassa kysyä, pitääkö päiväkotien henkilöstö uskonnollista kasvatusta tärkeänä osana lasten kulttuuri-identiteetin luomista. Se, että päiväkodeissa voitaisiin toteuttaa aktiivisesti lapsilähtöistä uskontokasvatusta osana varhaiskasvatusta, ei voi ainakaan olla kiinni henkilöstön ammattitaidottomuuden puutteesta. Päiväkotien kasvatushenkilöstöllä on jo koulutuksensakin kautta monia hyviä uskonto- ja kertomuskasvatukseen soveltuvia menetelmällisiä taitoja, kuten esimerkiksi kerrota, leikin ohjaus, taidekasvatus ja jokapäiväiseen elämään liittyvän keskustelun virittäminen. Kysymys siis kuuluu, miksei kyseisiä taitoja osata tai haluta

käyttää päiväkotien uskontokasvatuksessa, onko henkilökunta kenties väsynyt tai turhautunut eri kulttuurien kohtaamisissa eteen tulleisiin tai tuleviin yhteen-törmäyksiin. Onko henkilökunta niin sanotusti ylityöllistettyä, ettei varsinaiselle kasvatustyölle ja sen suunnittelulle jää enää nykyään riittävästi aikaa, vaivaako päiväkotien henkilökuntaa kenties arkuus tai motivaation puute. (Kallioniemi ym. 2003, 124.)

Viimeaikainen kriittinen uutisointi mediassa päiväkotien uskontokasvatuksesta saattaa olla myös yksi syy sille, että päiväkodeissa tullaan kenties entistä varovaisemmiksi uskontokasvatuksen toteutuksessa. Esimerkkinä voidaan muun muassa pitää lehdistötiedotetta, jossa Vapaa-ajattelijain Liitto teki kantelun Länsi-Suomen lääninhallitukselle päiväkodeissa ilmenneistä lasten ääneen rukoiluttamisista. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtaja Jussi K. Niemelä toteaa, että rukoiluttaminen syrjii uskontokuntiin kuulumattomia ja vähemmistöuskontoihin kuuluvia. Samalla Niemelä kuitenkin muistuttaa, että tämä ei silti estä ketään rukoilemasta hiljaa mielessään, jos hänet on siihen kotona opetettu. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Valtakunnallisen esiopetussuunnitelman mukaan vanhemmat voivat vapaasti valita, osallistuvatko heidän lapsensa esiopetuksessa elämänkatsomustietokasvatukseen vai uskontokasvatukseen. Uskonnon harjoittaminen, esimerkiksi rukoileminen, ei esiopetuksessakaan kuulu kummankaan katsomusaineen opetukseen. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Kyseisessä lehdistötiedotteessa myös mainittiin, että vuonna 2008 tehdyn opin näytetyön mukaan jopa noin puolet Länsi-Suomen läänissä esiopetusta antavista päiväkodeista sisällyttää ruokarukouksen päivittäiseen toimintaansa. Johdettu ruokarukous ei kuulu esiopetuksen mukaiseen uskontokasvatukseen. Kyseistä asiaa puoltaa Vapaa-ajattelijain Liiton lisäksi myös opetusministeriön edustaja. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

5 MENETELMIÄ USKONTOKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEEN

Alkuun on hyvä todeta se, ettei päiväkotien uskontokasvatuksen toteuttaminen vaadi mitään erityismenetelmiä. Voitaneen sanoa, että varhaispedagogiikan menetelmien monipuolinen käyttäminen uskontokasvatuksessa on yhtä suositeltavaa kuin muussakin toiminnassa. Ainakin eräiden päiväkodeissa toteutettujen kokeilujen perusteella kerronta, keskustelu, kuvakirjojen käyttäminen ja musiikki ovat osoittautuneet suosituimmiksi menetelmiksi. Myös esimerkiksi draaman, liikunnan ja kuvallisen ilmaisun menetelmiä voi hyvin soveltaa monin eri tavoin uskontokasvatuksen toteutukseen. Nämä edellä mainitut käytännön keinot ja menetelmät eivät ainakaan pitäisi sinällään jarruttaa uskontokasvatuksen mukaan ottoa päiväkodin toimintaan, sillä tulevathan kyseiset taidot tutuiksi jo esimerkiksi lastentarhanopettajan koulutuksessa. (Salminen 2001, 184–185.)

Käyttökelpoinen alan ammattilaisten tuntema keino uskontokasvatuksen toteuttamiseen on suomalaisen kalenterivuoden ja kirkkovuoden tarjoama mainio kehys, jonka kautta lapsille on helppo opettaa kansallisia ja uskonnollisia perinteitä. Samalla kun tutustutaan juhlapäivien historialliseen ja uskonnolliseen merkitykseen, voidaan keskittyä myös niihin liittyvään kirkolliseen symboliikkaan. Esimerkiksi liturgiset värit ja uskonnolliset symbolit avaavat lapselle uskon maailmaa. (Saarinen 2002, 26.)

Päiväkotien uskontokasvatus on myös vaativa yhteistyökysymys nykyajan moniarvoisessa yhteiskunnassa. Erilaiset mielipide-eroavuudet päiväkodin uskontokasvatuksesta olisi hyvä aina ratkaista yhteistyössä, jonka jälkeen voitaisiin toteuttaa suunniteltua uskontokasvatusta yhteisesti hyväksytyihin periaatteisiin sitoutuen. Kyseistä yhteistyötä olisi myös hyvä laajentaa päiväkodin ulkopuolellekin. Keskustelua voisi käydä esimerkiksi kotien ja lähiseurakunnan kanssa. Tällä laajennetulla yhteistyöllä saataisiin hyödyllistä tietoa ja tukea varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta varten. (Salminen 2001, 27.)

5.1 Raamatunkertomusten antama sisältö uskontokasvatukseen

Raamatunkertomukset ovat hyvin oleellinen osa uskontokasvatusta. Niiden tarjoama sisältöä on erittäin suositeltavaa hyödyntää uskontokasvatuksen toteutuksessa. Pedagogisesta näkökulmasta katsottuna raamatunkertomukset ovat hyviä kulttuuriperinnön ja elämäntarkoituksen välittäjiä. Lapsen kasvatuksessa tärkein ja merkittävin pyrkimys on luoda lapselle kuva elämän tarkoituksesta tai auttaa häntä etsimään ja löytämään tarkoituksellinen elämä. Lapsessa elämän tarkoituksen löytäminen tapahtuu niin sanottujen kasvukokemusten kautta, joita lapsi saa kahdessa suhteessa. Aikuisilta lapsi oppii ymmärtämään, mikä on oikein ja väärin tai mikä on tavoittelemisen arvoista ja mitä taas on hyvä välttää. Toinen merkittävä kasvukokemuksia lapselle tarjoava lähde on yhteisön kulttuuriperintö, jotka sisältyvät myös raamatunkertomuksiin. (Kallioniemi, Räsänen ja Hilska 2003, 61.)

On todettu, että kasvavan lapsen elämässä kuvalla on paikkansa ennen sanaa. Kasvuvaiheessa kuva ja sana hakevat keskinäistä tasapainoa esimerkiksi kuvakirjojen avulla. Yleensä juuri kuvat tekevät lapsen ensimmäisen ja vahvimman vaikutuksen muun muassa Raamatussa. Näin ollen lapsi oppii ja ymmärtää kertomuksia parhaiten kuvien kautta. Aivan oman vaikutushistoriansa lasten raamatunymmärtämiseen ovat antaneet erilaiset lasten Raamatut, joiden kuvat ovat niin sanotusti universaalia maailmankieltä ja niihin on pääsy kaikilla näkeville. Lapsi oppii tunnistamaan myös hyvin symboleja, joita esiintyy Raamatussakin. (Kallioniemi ym. 2003, 62.)

Erilaiset tosielämän tilanteet ja kertomukset tarjoavat lapselle mahdollisuuden oppia kokemuksen kautta. Esimerkiksi kertomuksesta syntynyt tunne tuottaa lapselle kokemuksen siitä tilanteesta, mitä kyseisessä kertomuksessa käsitellään. Kokemus taas synnyttää puolestaan oivalluksen kertomuksen ratkaisusta, joka raamatunkertomuksissa voidaan jakaa kertomuksen niin sanottuun maalliseen ratkaisuun ja ratkaisun uskonnolliseen sanomaan. Tästä yhtenä esimerkkinä mainittakoon Raamatun Tuhlaajapoika-vertaus (Luukas 15:11–32). (Kallioniemi ym. 2003, 62.)

Oleellista luotaessa pienille lapsille raamatunkertomuksia on tarjota heille mahdollisuus samaistumiseen ja myös kertomuksen sanoman kokemiseen. Tässä vaiheessa on myös hyvä huomioida, että konkreettisesti ajatteleva lapsi tarvitsee konkreettisia kertomuksia. (Kallioniemi ym. 2003, 63.)

Parhaimmassa tapauksessa raamatunkertomukset voivat koskettaa jopa niin, että niistä tulee orientoitumisapu koko elämää varten ja suunnan antajia elämälle. Kertomukset koskettavat lasta myönteisemmin ja eniten silloin, kun lapsi huomaa kertojan itse rakastavan kertomustaan. On siis lapsen oppimisen kannalta tärkeää, että lapsi näkee häntä vanhemman ihmisen rakastavan ja jakavan sitä, mitä rakastaa. (Kallioniemi ym. 2003, 68.)

5.2 Flanellokuvat ja lattiakuvat mukana kerronnassa

Hyvä keino kuvittaa raamatunkertomuksia on käyttää apuna flanellokuvia. Taustaa, jolle kuvat asetetaan, on flanellikangasta ja niitä on erilaisia. Flaneliset irtokuvat tarttuvat taustakankaaseen, josta ne on myös helppo irrottaa. Kun esimerkiksi puuhun on lisätty pientä mieshahmoa esittävä flanellokuva, maahan Jeesus ja väkijoukko, voidaan kuvitella kertomus Sakkeuksesta. (Lukens 1966.)

Flanellokuvien käyttö vaatii yleensä harjoittelua, koska puhuttaessa niitä lisätään, siirretään ja poistetaan. Flanelot soveltuvat parhaiten kertomuksiin, joissa ei ole kovin monia tapahtumia. Flanellokuvia käytettäessä on hyvä muistaa, ettei kuvia saa olla liikaa vaan lasten mielikuvituksen tulee antaa täydentää kertomusta. Tarkoituksena on myös tehdä aina itse kertomuksesta ja aiheesta tärkeä, ei kuvista. (Lukens 1966.)

Lattiakuvatekniikka pohjautuu käytännön uskonnonpedagogiikkaan. Se sai alkunsa 1970-luvulla ja sitä on vuosien varrella kehitetty yhteistyössä päiväkotien henkilöstön kanssa. Tekniikka edustaa kokonaisvaltaista kasvatusnäkemystä, jonka taustalla on kristillinen Jumala- ja ihmiskuva. Siinä Raamatun kertomukset liitetään osaksi tavallisen ihmisen arkea ja kokemusmaailmaa. Lattiakuvatekniikkaa voi käyttää myös ilman uskonnollista arvopohjaakin, esimerkiksi satu-

jen tulkinassa. Tekniikan tarkoituksena on tukea yksilön kasvua omaksi itseksensä ja tässä käytettyjen menetelmien avulla lapsi voi löytää oman tiensä ja oman sisäisen minänsä. Tekniikka soveltuu päiväkodin lisäksi myös alakoulun uskonnonopetukseen, nuorisotyöhön ja jopa aikuistyöhön, kunhan sitä hieman muokkaa kohderyhmälle sopivaksi. (Mäkinen 2007, 8, 15)

Lattiakuvatyöskentely tapahtuu piirissä, jossa ovat sekä kohderyhmä että ohjaajat. Piirin keskelle asetetaan liina, jonka päälle kertomus kootaan. Liinan väri voi olla esimerkiksi vihreä, joka herättää ajatuksia luonnosta. Lattiakuvat avautuvat yleensä keskustasta ylöspäin ja alkavat yhdestä esineestä. Keskellä oleva kuva kasvaa kerronnan edetessä, yksi esine kerrallaan. Piirissä olevat ihmiset osallistuvat myös usein kyseessä olevan lattiakuvan kokoamiseen. Sanallista ilmaisua voi toteuttaa myös laulamalla ja useasti tekniikkaan liittyy myös musiikki ja kehollinen ilmaisu. Tällä tavoin osallistujien on helppo samaistua koottavaan tarinaan, mikä onkin yksi lattiakuvien merkittävimmistä metodeista. Esillä olevia esineitä voidaan myös koskea ja kuunnella ja koristelumateriaalia voi käyttää joko pelkistetysti tai monipuolisesti. Materiaalin asettelussa kannattaa siirtyä pelkistetystä ilmaisusta materiaalin monipuolisempaan käyttöön. Materiaalit voivat olla liinoja, kiviä, naruja, oksia tai konkreettisia esineitä, kuten esimerkiksi kynttilöitä. Tekniikassa ohjaajalla on esikuvallinen rooli ja hänen tulee olla tosissaan siinä, mitä tekee. (Mäkinen 2007, 9–13,18)

6 LAPSEN USKON MAAILMA

Lapsella ja lapsen uskolla on erityisesti kristinuskon piirissä ollut suuri merkitys. Lapsi on jopa nostettu aikuisen esikuvaksi. Näin ollen aikuisen pitäisi monessa kohdin ottaa opiksi lapsesta, mutta samalla tulee tietenkin aina muistaa aikuisen vastuullinen tehtävä lapsen kasvattajana. (Salminen 2001, 79.)

Tutkija Roland Goldman on tutkinut 1950–1960-luvuilla lapsen uskonnollista ajattelua. Omien tutkimustensa ja muiden kehitysteorioiden pohjalta Goldman

on luonut omat uskonnollisen ajattelun kehityskautensa. Hänen mukaansa lapsen uskonnollinen kehitys etenee kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäinen niistä on niin sanottu esioperationaalinen, intuitiivisen uskonnollisen ajattelun vaihe, joka jatkuu noin 7–8 vuoden älykkyyssikään saakka. Toisena on konkreetin uskonnollisen ajattelun vaihe, joka kestää aina 11–12 tai 13–14 vuoden älykkyyssikään asti. Kolmas ja viimeinen vaihe on abstraktin eli varsinaisen uskonnollisen ajattelun vaihe. (Salminen 2001, 15.)

Perinteisesti lapsen uskon maailman tutkimus on keskittynyt lapsen jumalakäsitykseen ja sen kehittymisen seuraamiseen eri ikäkausina. Tämän alueen yksi tärkeimpiä tutkimuksen koulukuntia on psykoanalyttinen koulukunta, jonka tunnetuimpia edustajia ovat Sigmund Freud ja Erik Erikson. Uskonnolliset ajatukset Freud tulkitsi illuusioiksi, joihin lapset heijastavat toiveensa ihannoidusta vanhemmasta. Hänen teoriansa mukaan jumalakäsitys muotoutuu lapsen suhteesta omaan isäänsä. Lapsi muodostaa jumalakäsitystään varhaisista tunnekokemuksista, esimerkiksi isään kohdistetut rakkauden ja pelon tunteet heijastuvat jumalakuvaan. Lapsi lisää näihin tunteisiin niitä täyttymättömiä toiveitaan ja kaipauksiaan, joita isä ei ehkä ole kyennyt tyydyttämään. (Saarinen 2002, 17–18.)

Erik Erikson korosti myös lapsen varhaisten tunnekokemusten merkitystä jumalakäsityksen muotoutumisessa. Hän näki kuitenkin isän lisäksi myös äidin osuuden lapsen jumalakäsityksen rakentumisessa. Esimerkiksi pyhyiden kokeminen juontaa Eriksonin mukaan juurensa siitä kokemuksesta, jonka lapsi on kokenut vauvana suhteessa äitiinsä. Erikson myös lisäsi, että isän rakkaus tulee ansaita tottelemalla ja miellyttämällä häntä. Äidin rakkautta ei puolestaan tarvitse ansaita samalla tavalla kuin isän hyväksyntää. (Saarinen 2002, 18.)

Lapsen uskon maailmassa hengellisyydelle herkistäviä tapahtumia voivat olla muun muassa syntymä, kuolema, suru, rakkaus, juhla, epäonnistuminen tai palkinnon saaminen. Nämä edellä mainitut asiat voivat saada lapsen kyselemään ja kiinnostumaan hengellisistä asioista. Myös erilaiset hengelliset symbolit ja riitit kiinnostavat lapsia. Lapsen uskonnollisessa maailmassa mielikuvitus on hyvin oleellisessa asemassa. Näin ollen juuri lapsen mielikuvituksen ruokkiminen on erittäin tärkeää uskontokasvatusta toteutettaessa. (Saarinen 2002, 20,

22.)

Lapsen hengellisen maailman tärkeimpiä kysymyksiä ovat, kuka minä olen, minhin minä kuulun ja mikä on elämäni tarkoitus. Juuri näihin kysymyksiin vastaaminen on uskontokasvatuksen ydin. Oleellista on myös muistaa se, että lapsen hengellisyyden kehittymisen tukeminen on uskonnon tyrkyttämisen vastakohta. (Saarinen 2002, 22–23.)

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaari pohtii 10 käskyä linkitettyinä lapsen hyvään elämään. Hän toteaa, että lapsen oikeudet ovat mitä suurimmassa määrin aikuisten velvollisuuksia. Lapsella on oikeus saada kasvatusta myös moraalien ja rajojen luomisen kannalta. Lapsi ei voi tuntea kymmenen käskyn moraalisia ohjeita, jos hänelle ei kotona tai lähiyhteisössä niitä opeteta. Tässä myös isovanhemmat ja kummit voivat olla tärkeässä roolissa. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.)

Kymmenen käskyn ohjeet turvaavat myös lapsen hyvää elämää. Kymmenen käskyn antamien elämänohjeiden kannalta riskitkin ovat tuttuja: työstä ja kodin ulkopuolisista vastuista, esimerkiksi luottamustehtävistä voi muodostua eräänlainen "epäjumala", joka ohittaa tärkeämmät asiat elämässä. Myös lapsi, siinä missä aikuinenkin, tarvitsee lepopäivän yhdessäolona, pysähtymisenä ja pyhän kokemisena. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.)

Älä tapa -käsky ei pelkästään liity konkreettisesti ihmishengen riistämiseen vaan myös kehottaa välttämään väkivaltaa kasvatuksessa. Neljäs käsky, kunnioita isääsi ja äitiäsi on perheen arvostuksen perusta. Sukupolvien välinen kunnioitus ja sitoutuminen ovat samalla myös hyvän yhteisön ominaisuuksia. Vanhempana saa ja kuuluukin nöyryä sen edessä, että osaa olla kunnioituksen arvioinen ja hoitaa vanhemman velvollisuutensa. Parisuhteen rikkoutuminen on aina lapsen kannalta elämän suuri kriisi. Parisuhteen pysyvyyden tukeminen on useimmiten lasten hyvinvointia vahvistavaa. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.) Lapsilla on myös omat kymmenen käskyä vanhemmilleen ja siinä käskyssä 6 pyydetään,

että "älä tee aviorikosta, sillä minä kärsin siitä eniten." (Suomen evankelis-luterilainen kirkko.) Parisuhteen pysyvyys ja siitä huolehtiminen ovat siis lapsen hyvän elämän kannalta hyvin oleellisia asioita.

7 RAAMATUN KYMMENEN KÄSKYÄ

Kertomus kymmenestä käskystä sai alkunsa Siinain autiomaassa, jonne Mooses saapui Israelin kansan kanssa. Autiomaassa Jumala puhui Moosekselle. Jumala varoitti Mooseksen kautta kansaa nousemasta Siinain vuorelle tai edes koskemasta sen juureen. Myöhemmin eräänä päivänä Siinain vuori oli kauttaaltaan savun peitossa ja Jumala laskeutui vuorelle. Tämän jälkeen Jumala kutsui Mooseksen luokseen vuorelle. Seuraavaksi Jumala antoi kymmenen käskyä kansalleen. (Raamattu, 2. Moos.19:1–25.)

Kymmenen käskyä kuuluvat seuraavasti: *" Minä olen Herra sinun Jumalasi. - - Sinulla ei saa olla muita Jumalia." " Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin Hänen nimeään." " Muista pyhittää lepopäivä." " Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa." " Älä tapa." " Älä tee aviorikosta." " Älä varasta." " Älä todista valheellisesti toista ihmistä vastaan." " Älä tavoittele toisen taloa. Älä tavoittele hänen vaimoaan, älä orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen." (Raamattu, 2. Moos.20:2–17)*

Kerrotaessa kymmenestä käskystä ja niiden sisältämästä merkityksestä lapsille, voidaan hyvin käyttää esimerkiksi vertauskuvia. Jeesuskin käytti paljon vertauskuvia, joilla toi sanan arkipäivän keskelle. Kymmenen käskyn merkitystä voi verrata hyvin esimerkiksi liikennesääntöihin. Oletettavaa on, että ilman liikennesääntöjä liikenteessä vallitsisi todellinen kaaos ja ihmiset toimisivat mielensä mukaan. Entä mitä tapahtuisi, jos ihmiset lopettaisivat noudattamasta kaikkia hyviä ja oikeita asioita, joita heille on opetettu jo lapsena. Seurauksena voisi olla

muun muassa se, että kukaan ei enää pitäisi varastamista rikoksena vaan ihmiset esimerkiksi haalisivat kaupasta tavaroita maksamatta. Näiden edellä mainittujen esimerkkien avulla lapsikin kykenee ymmärtämään, että sääntöjä on hyvä olla ja ne tuovat turvaa arjessa. (Hörkkö 2000, 7–8.)

Vanhempien kunnioitus on asia, jonka jokainen lapsi tiedostaa, vaikka ei aina niin toimisikaan. Raamatun neljännessä käskyssä Jumala kehottaa kunnioittamaan isää ja äitiä. Jumala on saattanut isän ja äidin erityisasemaan lastensa kasvattajiksi ja huoltajiksi. Heitä tulee kunnioittaa ja totella ja heidän neuvojaan ja pyyntöjään tulee noudattaa. Vanhemmille ei kuulu puhua rumasti eikä heille saa huutaa. Kun isä ja äiti tulevat vanhoiksi, lapsen tulisi vuorostaan pitää heistä huolta eikä hylätä heitä. Vanhemmat eivät silti saa kohdella lapsiaan millä tavalla tahansa, sillä lapset ovat Jumalan antama lahja eivätkä vanhempien omaisuutta. (Hörkkö 2000, 20–21.)

Lapsi on tietoinen siitä, että varastaminen on väärin. Usein varastamisen käsite kuitenkin ymmärretään hyvin suppeasti, esimerkiksi kaupasta varastamiseksi. Varastamista on kuitenkin myös muun muassa luonnon turmeleminen ja koulussa lunttaaminen. Myös nämä asiat olisi hyvä tuoda esille lasten kanssa keskustellessa. Nämä kaikki edellä mainitut esimerkit sisältyvät seitsemänteen käskyyn, joka on ”älä varasta”. (Hörkkö 2000, 30.)

Jokainen on varmasti joskus joutunut valheen kohteeksi. Ystävä on saattanut kertoa, että on kuullut asioita, jotka eivät pidä paikkaansa. Jos puhuu asioita, jotka eivät ole totta, silloin valehtelee. Ja valehtelu on aina väärin ja se tuntuu pahalta. Esimerkiksi koulussa on saattanut tulla välitunnilla tappelu ja opettaja saattaa pyytää ulkopuolisia kertomaan, mitä tilanteessa on tapahtunut. Tällöin kertojan tulee olla rehellinen ja sanoa myös se, jos ei ole tilanteesta täysin tietoinen. Ei riitä, että luulee nähneensä jotakin vaan asiasta täytyy olla täysin varma. Kahdeksas käsky, ”älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi” kattaa juuri edellä mainitut asiat ja nämä toimivat lapsille helppoina esimerkkeinä kahdeksannen käskyn ymmärtämisessä. (Hörkkö 2000, 34.)

8 TOIMINTATUOKIOIDEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Tuokioiden osalta henkilökohtaisena tavoitteena oli kehittyä ammatillisessa mielessä tuleviksi sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisiksi ja kehittää omia työkentelytapoja sekä yksilötyössä että tiimityöskentelyssä. Tulevina sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisina pidämme erittäin tärkeänä tiimityöskentelyn osaamista ja sen merkityksen ymmärtämistä. Tavoitteena oli, että tämän opinnäytetyön tekemisen kautta harjaantuisi luomaan, toteuttamaan ja arvioimaan päiväkodissa tehtäviä tuokioita. Sen lisäksi tavoitteena oli saada tärkeää lisätietoa uskontokasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta tulevaa ammattia ja työtä ajatellen. Yhteistyöpäiväkoti Lemmikin kanssa oli tarkoitus kehittää kyseisen työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Tavoitteena oli myös, että tämän opinnäytetyön ja siihen kuuluvien toimintatuokioiden kautta olisi mahdollista avata käsittelemiemme käskyjen sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille.

Kohderyhmää ajatellen tavoitteena oli luoda päiväkotiin mielekkäitä päivähetkiä. Lisäksi pyrkimyksenä oli antaa lapsille uusia näkökulmia ja ajattelemisen aihetta valittuihin käskyihin pohjautuen. Lapsille pyrittiin kertomaan jossain määrin opetuksellisessa mielessä elämänarvoja. Tavoitteena oli myös, että lapset oppisivat sosiaalisia ryhmässä olemisen taitoja yhteisten tuokioiden kautta.

Todella hyvä mahdollisuus arvojen oppimiseen on esimerkki, joka voi löytyä vaikkapa laulusta, kertomuksesta, sadusta tai arkielämästä. Niiden kautta lapsi yleensä oivaltaa, että niin auttavaisuus kuin uskollisuuskin ovat hyödyksi ja iloksi. Samoin lapsi huomaa, että toisia loukkaavilla sanoilla ja teoilla on ikäviä seurauksia. (Ylönen 1/2005, 19.) Tämän vuoksi toiminallisuutta hyödynnetään arvoja käsitellessä.

Ennen tuokioiden suunnittelua ja toteutusta, mahdollisina haasteina pidimme ensinnäkin vaativaa aiheen valintaa, sillä uskontokasvatus päiväkodeissa on jonkin aikaa näyttänyt olevan negatiivisessa valossa. Suuntana on ollut se, että uskontokasvatus päiväkodeissa on vähentynyt. Yhtenä haasteena oli myös se, että saatamme odottaa itseltämme liikoja ja pettyä, jos emme omasta mieles-

tämme onnistu tuokioiden suunnittelussa tai toteutuksessa haluamallamme tavalla. Lasten henkinen läsnäolo tuokioiden aikana oli myös asia, johon suhtauduimme suunnitteluvaiheessa varauksella. Myös ryhmän mahdollinen levottomuus ja vilkkaus sekä niitä ajatellen omat ryhmänhallintataitomme mietitytti meitä ennen tuokioiden toteutusta. Mahdolliset sairastelut aiheuttavat myös oman haasteensa, ja niihin oli myös varauduttava. Yhteistyöpäiväkodin kanssa oli sovittu, että mikäli sairastumisia tulee, tuokioiden toteuttamisajankohtaa siirretään aina tarvittaessa tuonemmaksi.

Toteutimme erilaisia toimintatuokioita, joissa käsiteltiin käskyjä neljä: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”, seitsemän: ”Älä varasta” ja kahdeksan: ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi”. Lasten iän ja keskittymiskyvyn huomioon ottaen toteutetut tuokiot olivat lyhyitä ja ytimekkäitä, noin 25 minuuttia kestäviä. Kyseiseen aikatauluun ei kuitenkaan ole laskettu tuokioiden lopussa olleita toiminnallisia osuuksia. Lasten vanhemmilta saatiin luvat valokuvaukseen, joten tuokiot voitiin myös valokuvata. Samalla myös varmistettiin, että lapset kuuluivat evankelis-luterilaiseen seurakuntaan ja saivat osallistua uskonnollisiin tuokioihin.

Tuokioita toteutettiin eri menetelmin, esimerkiksi käyttämällä apuna Raamatun kertomuksia, flanellokuvia sekä keskustelua lasten kanssa. Tarkoituksena ei ollut kertoa käskyistä aikuisten tavalla, vaan muokata ne lapsille sopiviksi. Tuokioissa ei ollut tarkoitus korostaa käskyjen uskonnollisuutta eikä sitä, että valitut käskyt ovat osa Raamatun kymmentä käskyä vaan ne tuotiin lapsille hyvänä oppina moraalisesti oikeanlaisesta käyttäytymisestä.

Päiväkodin henkilökunnalta pyydettiin kirjallista palautetta tuokioista. Palautteet analysoitiin osana tuokioiden arviointia. Saatuja palautteita analysoitiin käyttämällä apuna sisällönanalyysi-menetelmää. Sisällönanalyysi soveltuu hyvin laadullisen tutkimuksen käyttöön. Kyseisellä menetelmällä voidaan hyvin analysoida täysin strukturoimatontakin aineistoa. Sisällönanalyysissa on tarkoitus saada tiivistetyssä ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tällä menetelmällä aineisto voidaan kuitenkin vain järjestää varsinaisten johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103–104) Tuokioista saatuja palautteita analysoitiin laadullisessa mielessä, koska kyseessä oli laadullinen tutkimus. Oleellista palautteissa oli niiden sisältö ja merkitys, toisin kuin määrällises-

sä tutkimuksessa. Saatuihin vastauksiin perehdyttiin ja niistä poimittiin samankaltaisuuksia, jotta palautteet tiivistyivät johtopäätösten tekoa varten. Muodostuneista johtopäätöksistä saatiin osa hankkeen arviointia.

Tuokioita seuranneet lastentarhanopettajat saivat jokaisen tuokion jälkeen oman kirjallisen lomakkeen, jossa oli kysymyksiä palautteen antoa varten. Kysymykset olivat seuraavanlaiset: 1. Käsittelikö tuokio mielestäsi kyseistä käskyä ja miten? 2. Oliko tuokio mielestäsi tehty hyvin ja mitä muutoksia/lisäyksiä olisit tehnyt/toivonut? 3. Minkä arvosanan antaisit tuokiosta kokonaisuutena asteikolla yhdestä viiteen? (Liite 4).

9 ENSIMMÄINEN TUOKIO: ”KUNNIOITA ISÄÄSI JA ÄITIÄSI”

Ensimmäisen tuokion aiheena oli neljäs käsky ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”. Tuokio toteutettiin joulukuun alussa 2009. Läsä oli 14 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoiton ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta.

Ennen tuokion alkua lapset asetettiin istumaan puoliympyrän muotoon lattialle ja itse istuuduimme ympyrän toiselle puolelle lasten näkyville. Tällä tavoin jokainen lattialla istuva näki ja kuuli toisensa selvästi. Tuokio aloitettiin kertomalla Raamatun kertomus Tuhlaajapojasta (Heinimäki 2009, 228–230), jota elävöitettiin lattiakuva-tekniikkaa apuna käyttäen. Toinen meistä luki kirjan kertomuksen, jonka edetessä toinen asetteli lattiakuvia liinalle. Kertomuksen lopuksi yksi lapsista sytytti kynttilän, joka symboloi kertomuksessa ollutta isä-poikasuhdetta.

Kertomuksen jälkeen syvennyttiin aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa vanhempien kunnioittamisesta ja arvostamisesta sekä heidän merkityksestään lasten jokapäiväisessä elämässä. Keskustelua ohjattiin kysymyksillä ja myös lapset nostivat esille seikkoja omista vanhemmistaan. Seuraavaksi lasten kes-

ken laitettiin kiertämään enkeliä esittävä lelu, joka symboloi vanhempien antamaa turvaa ja huolenpitoa. Saadessaan lelun käteensä, jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa, miten on auttanut vanhempiaan kotona. Ennen kuin lapset saivat aloittaa, näytimme itse esimerkkiä kertomalla omat kokemuksemme vanhempien auttamisesta. Kun kaikki lapset olivat jakaneet kokemuksensa muille, yksi lapsista sai sammuttaa aiemmin sytytetyn kynttilän. Lopuksi siirryttiin lasten kanssa viereiseen tilaan, jossa heitä odotti paperi ja värikyniä. Jokaisen lapsen tehtävänä oli piirtää kuva omista vanhemmista, joka oli ikään kuin kunnian osoitus omille vanhemmille. Lapset saivat viedä piirustukset mukanaan kotiin vanhemmille näytettäväksi. (Liite 1.)

Tuokiossa käytetty lattiakuva-tekniikka osoittautui toimivaksi tavaksi havainnollistaa kertomusta. Lapset keskittyivät hyvin ja olivat rauhallisia koko tuokion ajan. Keskusteluosuudessa lapset olivat hyvin mukana ja jokainen osallistui keskusteluun. Sekä meidän että tuokioita seuranneiden ammattilaisten mielestä pystyimme osallistamaan lapset hyvin tuokion toteutukseen. Osiossa, jossa lelu laitettiin kiertämään lasten kesken, varmistettiin se, että jokainen osallistui ja silloin, kun yksi puhui, muut kuuntelivat. Hyväksi havaittiin myös se, että lasten spontaanille keskustelulle oli varattu aikaa ja heille myös annettiin siihen mahdollisuus. Lisäksi koimme toimivaksi myös sen, että toinen meistä oli vuorollaan vetovastuussa tuokion aikana. Koimme, että täydensimme toisiamme hyvin tuokion kulun aikana ja pysyimme aikataulussa.

Palautteissaan ammattilaiset olisivat toivoneet, että tuokio olisi käsitellyt myös ylipäättään kaikkien vanhempien ihmisten kunnioittamista. Itse tiedostimme tämän seikan jo suunnitellessamme tuokiota, mutta halusimme pysyä uskollisina käsittelemällemme käskylle, ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”. Kysymys kuitenkin oli nimenomaan isästä ja äidistä eikä vanhemmista ihmisistä yleensä. Ammattilaiset pitivät tuokion kestoa sopivana ja kokivat meidän olleen lasten kanssa luontevia. Myös ryhmänhallintataidoista tuli kiitosta.

10 TOINEN TUOKIO: "ÄLÄ VARASTA"

Toisen tuokion aiheena oli seitsemäs käsky "Älä varasta". Tuokio toteutettiin joulukuun alussa 2009. Läsnä oli 18 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoiton ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta.

Ennen tuokion alkua lapset asetettiin istumaan tuoleille puoliympyrän muotoon ja itse istuudimme lapsia vastapäätä. Tällä kerralla tuokio aloitettiin lukemalla Raamatun kertomus Sakkeuksesta (Saarinen 2002, 107–108). Kertomusta kuvitettiin Flanello-kuvia käyttäen. Tässä tuokiossa viime kerralla kertomuksen lukuvuorossa ollut asetteli Flanello-kuvia ja toinen vuorostaan luki kertomuksen lapsille.

Kertomuksen jälkeen perehdyttiin tuokion aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa varastamisesta. Keskustelua ohjattiin käymällä läpi varastamis-sanan merkitystä. Samalla eriteltiin esimerkiksi, mikä on varastamisen ja lainaamisen ero. Lapset osoittivat myös omaa oivaltamistaan tuomalla esille esimerkkejä

varastamisesta ja siihen liittyvistä seurauksista. Keskusteluosiota seurasi itse keksimämme mukileikki. Pöydälle laitettiin ylösalaisin neljä mukia, joissa jokaisessa oli jokin numero/luku. Jokaisen mukin sisällä oli lappu. Yhdessä oli varastamista käsittelevä runo, toisessa oli opetus samaisesta aiheesta, kolmannessa ja neljännessä oli kysymyksiä varastamisesta. Leikki eteni esikoululaisille tutulla viittaustekniikalla. Kun lapsi viittasi, hän pääsi valitsemaan mieleisensä mukin, mutta ennen kuin mukiin pääsi katsomaan, lapsen piti kertoa, mikä numero mukin kyljessä oli. Tämän jälkeen lapsi meni takaisin paikallensa ja mukin sisältö luettiin lapsille. Mukileikin avulla lapset harjoittelivat esikoululaisille tuttuja numeroita.

Tämänkin tuokion lopuksi lapset ohjattiin siirtymään viereiseen tilaan, jossa heille annettiin tehtäväksi muovilla vahasta lempilelunsa. Muovailun ideana oli se, että lapset saivat miettiä, minkä lelun kadottaminen tuntuisi heistä pahalta ja mistä lelusta he eivät haluaisi luopua. Tällä tavoin aihe konkretisoitui lapsille vielä paremmin. Syntyneet vahataideteokset kerättiin näyttelyksi kyseisen Huvi-kumpu-ryhmän luokkatilaan. (Liite 2.)

Kertomuksen aikana käytetyt Flanello-kuvat herättivät lapsissa mielenkiintoa ja kertomus Sakkeuksesta konkretisoitui. Lapset olivat keskittyneitä ja rauhallisia koko tuokion ajan. Keskusteltaessa kertomuksesta ja tuokion aiheesta, lapset esittivät runsaasti omia mielipiteitään sekä kokemuksiaan ja näin ollen olivat aiheesta hyvin perillä. Mukileikki osoittautui lapsille mieluisaksi. Lapset osasivat hyvin numeroita ja he myös viittasivat innokkaasti. Muovailuosuudessa lapset ymmärsivät tehtävänannon ja ryhtyivät heti toimeen.

Omasta ja lasten mielestä tuokio sujui hyvin. Lapset kertoivat, että oli kivaa ja meidänkin mielestä he näyttivät viihtyvän hyvin. Yksi seikka kuitenkin jäi meitä vaivaamaan. Lukiessamme kertomusta toinen ryhmän ohjaajista poistui yllättäen paikalta eikä palannut enää tuokion aikana takaisin seuraamaan tuokiota. Asia vaivasi meitä, sillä olimme sopineet, että jokaista tuokiotamme on seuraamassa molemmat lastentarhanopettajat. Näin ollen saimme siis vain yhden palautteen tuokiosta. Vaikka yksi työntekijöistä lähti kesken tuokion pois, emme kokeneet sen vaikuttavan tuokion onnistumiseen. Kaiken kaikkiaan koimme tuokion myös itse mukavana kokemuksena ja saimme taas huomata ryhmän-

hallintataitojemme kehittyneen. Olimme tyytyväisiä siitä, että osasimme tehdä tuokiosta positiivisen ja mukavan, vaikka aihe sinänsä olikin kieltomuodossa, ”Älä varasta”. Myös tuokiota seurannut työntekijä mainitsi kirjallisessa palautteessaan, että tuokio käsitteli hyvin ja selkeästi kyseistä käskyä ja että se sai lapset innokkaasti mukaansa.

11 KOLMAS TUOKIO: ”ÄLÄ LAUSU VÄÄRÄÄ TODISTUSTA LÄHIMMÄISESTÄSI”

Kolmannen tuokion aiheena oli kahdeksas käsky ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi”. Tuokio toteutettiin joulukuun puolella välissä vuonna 2009. Läsä oli 16 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoiton ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta. Kahdesta edellisestä tuokiosta poiketen tämän tuokion käsky jouduttiin muokkaamaan esikouluikäisille lapsille sopivaksi. Koska käsky ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi” oli liian vaikeaselkoinen tämän ikäisten lasten ymmärrettäväksi, päätimme yksinkertaistaa asiasisällön käsittelemällä tuokiota

muodossa ”älä valehtele tai puhu pahaa toisista ihmisistä”.

Ennen tuokion alkua lapset laitettiin istumaan lattialle patjojen päälle puoliympyrän muotoon ja me istuuduimme jälleen heidän eteensä. Kolmannessa tuokiossa luettiin kuvakirja nimeltään Roosin pikku valhe (Rankin 2007). Verrattuna edellisiin tuokioihin, tällä kertaa kertomuksen havainnollistamisessa käytettiin kyseisen kuvakirjan omaa kuvitusta.

Koska tuokion toteutusajankohta oli jo niin lähellä joulua, tuokioon otettiin mukaan pieni jouluun liittyvä elementti, joulusukka. Joulusukassa oli opetus valehtelusta sekä runo kyseisestä aiheesta. Nämä luettiin ääneen lapsille. Tämän jälkeen keskusteltiin lasten kanssa aiheen herättämistä ajatuksista. Keskustelua seurasi kuiskaamisleikki, jonka idea oli sama kuin rikkinäinen puhelin-leikissä. Lattialla siirryttiin istumaan piiriin, jossa kerrottiin leikin säännöt. Leikki alkoi niin, että ensin toinen meistä laittoi aiheeseen liittyvän lauseen kiertämään kuiskamalla sen vieressään istuvalle lapselle. Lause kiersi korvasta korvaan ja kun lause tuli takaisin lähettäjälle, se lausuttiin ääneen ja kuunneltiin kuinka paljon se oli muuttunut matkan varrella. Leikkiä jatkettiin vielä kahden muun lauseen verran. Ideana leikissä oli se, että lapset saivat itse huomata, miten jokin asia voi muuttua, kun sitä kerrotaan ihmiseltä toiselle. Lisäksi leikki tuki tuokion aiheita ja konkretisoi myös keskustelussa esiin tulleita asioita. Tuokion lopuksi siirryttiin lasten kanssa toiseen tilaan, jossa heille annettiin tehtäväksi piirtää paperille oma kuvansa. Kaikkien kuvat koottiin yhteen Huvikummun aulan seinälle ja otsikoksi laitettiin lause, ”Täällä emme puhu pahaa toisistamme”. Näin myös jokainen päiväkodissa vieraileva näki lasten antaman lupauksen olla puhumatta pahaa toisistaan. (Liite 3.)

Tuokion alussa käyttämämme kuvakirja osoittautui mieleiseksi sekä lapsille että päiväkodin ammattilaisille, jotka olivat kiinnostuneita käyttämään kyseistä kirjaa myös jatkossa. Kirjan valinta ei ollut helppo, koska kriteereinä oli, että kirjan kuvien tulisi olla isoja ja värikkäitä sekä kirjan tarinan piti käsitellä juuri kyseistä aihetta. Kirja valikoitui monien ehdokkaiden joukosta.

Tuokion aihe synnytti paljon keskustelua ja välillä lapsia saikin hieman rauhoitella puhumaan vuorotellen ja kuuntelemaan myös toisia. Lapset tuntuivat ymmär-

tävän hyvin tuokion aiheen kertomalla esimerkiksi omia kokemuksiaan valehte-
lusta. Tuokiossa käytiin myös läpi, mitä tarkoittaa narraaminen ja juoruaminen.
Sekä omasta mielestämme että ammattilaisilta saatujen palautteiden pohjalta
tuokio oli hyvä kokonaisuus ja käsitteli kaikilta osiltaan aihetta perusteellisesti.
Toinen ammattilaisista mainitsi palautteessaan, että tuokion olisi ehkä voinut
pitää vain puolelle ryhmälle kerrallaan, koska ryhmä oli tällä kerralla levoton
joulunodotuksesta. Siitä huolimatta onnistuimme pitämään ryhmän hyvin hallin-
nassa myös ohjaajien mielestä.

Kuiskausleikki auttoi konkretisoimaan tuokion aiheen. Leikki oli hyvä esimerkki
siitä, miten juurutkin muuttuvat kulkiessaan ihmiseltä toiselle. Leikki näytti ole-
van lasten mieleen ja kaikilla oli myös hauskaa sen parissa. Tuokion lopuksi
tehtyjen piirustusten pohjalla oli ajatus siitä, että kaikki sitoutuisivat lupaukseen
olla puhumatta pahaa ja myös olla kiusaamatta toisia, niin fyysisesti kuin henki-
sestikin.

12 POHDINTA

Kun kymmenestä käskystä oli valikoitunut kolme käskyä tuokioiden aiheiksi, lähdimme suunnittelemaan niiden sisältöä. Aluksi suunnittelu ei ollutkaan kovin helppoa ensinnäkään sen vuoksi, että molempien päiväkotiharjoitteluista oli kulunut jo jonkin aikaa. Toisena haastavana tekijänä oli se, että osa valikoiduista käskyistä oli kielteisessä muodossa ja tuokioista haluttiin kuitenkin positiivisia ja mielekkäitä. Alun hankaluuksista huolimatta, ideoita tuokioiden sisällöstä alkoi kuitenkin syntyä ja saimme luotua kolme itsenäistä tuokiota, jotka olivat rakenteeltaan yhtenäisiä.

Tuokioiden toteutus osoittautui tavoitteiden kannalta onnistuneeksi. Koemme, että tuokiot ja koko opinnäytetyömme kehitti meitä ammatillisesti ja kykenimme hyödyntämään koko osaamistamme tulevana lastentarhanopettajan pätevyyden omaavina sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisina. Tuokioiden avulla tiimityöskentelytaitomme paranivat ja suunnitteluvaiheessa haasteena pitämämme ryhmähallintataitomme osoittautuivat riittäviksi. Ennen tuokioiden toteutusta koimme, että kymmeneen käskyyn pohjautuva aiheemme saattaa olla liian haastava ja lapset eivät ymmärtäisi niiden ajatusta tai eivät olisi henkisesti läsnä. Huolestamme osoittautuivat kuitenkin turhiksi ja lapset sekä aikuiset olivat hyvin perillä asioista jokaisen tuokion ajan. Lisäksi saimme sellaisen kuvan, että lapset oppivat käskyjen eettisen puolen ja ymmärsivät niiden olevan myös oppia oikeanlaisesti moraalisesti käyttäytymisestä. Opinnäytetyön alussa asetimme tavoitteeksemme oppia itse lisää uskontokasvatuksesta sekä varhaiskasvatuksesta. Edellä mainittuun teoriaan ja erityisesti Porin kaupungin esiopetussuunnitelmaan tutustuminen jo ennen tuokioiden suunnittelua edesauttoi ja helpotti meitä luomaan juuri esikouluikäisille sopivia tuokioita.

Opinnäytetyön loppuvaiheessa mietimme, mitä olisimme tehneet toisin. Tuokioiden osalta pohdimme, että tuokiot olisi voinut toteuttaa myös pienemmän osallistujamäärän kanssa. Tämä olisi lisännyt yksittäisen lapsen entistä parempaa mahdollisuutta osallistua esimerkiksi keskusteluihin. Tämä olisi myös mahdollistanut sen, että tuokioista olisi voinut tehdä vielä enemmän osallistavia lapsia ajatellen. Lisäksi johonkin tuokioon olisi voinut lisätä enemmän liikunnalli-

suutta, sillä lastentarhanopettajat kertoivat ryhmän olevan hyvin liikunnallinen. Tuokiot olisivat voineet ilmentää myös osaltaan meneillään olevaa joulunalusai-
kaan, mutta halusimme luoda niistä toteutukseltaan juhlapyhistä riippumattomia.

Tutustuttuamme uskontokasvatuksen tilanteeseen teorian ja yhteistyöpäiväko-
timme kautta, tulimme siihen tulokseen, että uskontokasvatusta ja eettisyyttä
tulisi lisätä päiväkotien arkeen. Niiden kautta lapsi oppii tärkeitä arvoja tulevai-
suutta varten, koska sekä uskontokasvatus että eettisyys ovat osa varhaiskas-
vatus- ja esiopetussuunnitelmaa, päivähoidon ammattilaisia tulisikin mieles-
tämme enemmän rohkaista toteuttamaan uskontokasvatusta lasten vuoksi.
Suurelta osin tähän vaikuttaa päiväkotien omat asenteet ja jokaisen päiväkodin
johtajalla on suuri merkitys henkilökunnan asenteiden muuttamisessa. Yhteis-
työpäiväkotimme johtaja otti aiheemme avoimesti vastaan, sillä hän oli jo odot-
tanutkin vastaavanlaista toimintaa heidän päiväkotiinsa. Tästä päättelimmekin,
että päiväkodeissa on tarvetta uskonnollisten tuokioiden ja asioiden opetukselle.
Henkilökohtaisia tavoitteitamme ajatellen opimme mielestämme lisää uskonto-
kasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta opinnäytetyöprosessin aikana.

Olemme nyt työn lopussakin tyytyväisiä siihen, että toteutimme hankkeemme
päiväkodin esikouluikäisille lapsille. Tämä vahvisti haluamme työskennellä var-
haiskasvatuksen puolella tulevaisuudessa. Lisäksi se, että valitsimme menetel-
mäksemme toteuttaa toiminnallisia tuokioita, edesauttaa kykyämme toteuttaa
niitä jatkossakin ja mielestämme tämä menetelmä toimi hyvin käskyjen käsitte-
lemisessä. Liitimme opinnäytetyöhömmme toteuttamiskelpoiset ohjeet tuokioista,
jotta myös muilla alan ammattilaisilla olisi mahdollisuus toteuttaa niitä. Pohties-
samme varhaiskasvatuksessa toteutettavaa uskontokasvatusta ja sen tulevai-
suutta, jatkotutkimusaiheita ajatellen olisi mielenkiintoista, jos tehtäisiin tutkimus
Suomessa olevien päiväkotien tämänhetkisestä uskontokasvatustilanteesta.

Jo edellä mainittujen seikkojen lisäksi, opinnäytetyöprosessimme antoi meille
runsaasti eväitä tulevaa työtämme varten. Yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalta
sekä lapsilta saadut palautteet kannustivat ja rohkaisivat meitä jatkossakin tart-
tumaan haastaviin kysymyksiin. Saimme myös lisää uskoa ja luottamusta
omaan ammattitaitoomme ja kykyihimme. Lastentarhanopettajien palautteista
päättellen he saivat tuokioidemme kautta vaihtelua työhönsä sekä ideoita toteut-

taa vastaavanlaisia tuokioita. Lisäksi he saivat materiaalivinkkejä omiin tuokioihinsa. Uskomme myös, että lastentarhanopettajat saivat hieman rohkaisua etiikan ja katsomuksen opetukseensa. Lapsilta saamamme palautteen perusteella tulkitsimme, että lapset saivat mielekkäitä päivähetkiä, joka olikin yksi tavoitteistamme. Lapset saivat myös vaihtelua päiväkodin arkeen ja yhdessä tekemisen iloa. Ennen kaikkea onnistuimme sekä meidän että lasten mielestä tuomaan positiivisella tavalla eettisiä arvoja lasten elämään.

LÄHTEET

- Heinimäki, J. 2009. Suomen lasten Raamattu. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Hilksa, P., Kallioniemi, A. ja Luodeslampi, J. 2005. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Kirjapaja Oy. Hämeenlinna.
- Hörkkö, J. 2000. Lasten katekismus. Hämeenlinna. Karisto Oy.
- Kallioniemi, A., Räsänen, A. ja Hilksa, P. 2003. Lapsen sielun maisema. Hakapaino. Helsinki.
- Kuokkanen, R., Kiviranta M., Määttänen J. ja Ockenström L. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 2007. Juvenes Print Oy. Tampere.
- Laki lasten päivähoidosta 304/1973 2a§. Viitattu 25.9.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lapsiasiavaltuutettu. Kymmenen käskyä - elämän oma laki. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/view/1396953>
- Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004. Lastentarhanopettajaliitto. Helsinki. Esite.
- Lehtinen, J 2003. Eeva Sisko Vaalgamaa tutki kymmenvuotista kädenvääntöä: Kirkko tyytyi kompromissiin päiväkotien uskontokasvatuksessa. Kotimaa 48/2003, 12.
- Lukens, B. 1966. Raamatun kertomuksia flanosarjana. Opettajan opas. Tryckmästarna, Gislaved, Sveden.
- Mattila, K-P. 2003. Lapsidiakonian käsikirja. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Mäkinen, A. Lattiakuvat. 2007. Lasten Keskus Oy. Helsinki.
- Porin kaupunki i.a. Porin kaupungin perusturva, päiväkodit. Viitattu 14.11.2009.
<http://www.pori.fi/perusturva/lapsiperheet/paivahoito/paivakodit.html>
- Porin kaupunki 2009. Porin kaupungin esiopetussuunnitelma. Viitattu 3.3.2010.
http://www.pori.fi/perusturva/lapsiperheet/paivahoito/esiopetussuunnitelma_22062009.doc
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöönottoon ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rankin, L. 2007. Roosin pikku valhe. Karkkila. Kustannus-Mäkelä Oy.

- Saarinen, S. 2002. Päivähoidon uskontokasvatus. Kaikille tilaa riittää. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Salminen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Hakapaino. Helsinki.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Älä vaikene! Unelma väkivallattomasta perheestä. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.evl.fi/vakivallastasoovintoon/materiaalit/virikemateriaalit/unelmavakvalperheesta.pdf>
- Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vapaa-ajattelijain Liitto ry. Ruokarukous ei kuulu esiopetukseen. Lehdistöiedote 2.10.2009. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/lausunnot/ruokarukous>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Viitattu 25.9.2009.
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>
- Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 14 artikla. Viitattu 25.9.2009.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf
- Ylönen, H. 2005. Lapsi oppii arvoja kertomuksista ja lauluista. Lastentarha1/2005, 19.
- Ylönen, H. ja Luumi, P. 2002. Kertomus on tie. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Åsvik, A. 1997. Tunnustuksellista vai ei? Lastentarha 4/1997, 12.

LIITE 1

Ensimmäinen tuokio: Neljäs käsky: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- tarina Tuhlaajapojasta, esimerkiksi Suomen lasten Raamattu- kirjasta
- vihreä liina
- rahaa
- koruja
- sikaa kuvaava esine
- kynttilä
- enkeli esittävä esine
- värikyniä ja piirustuspaperia

1. Luetaan tarina Tuhlaajapojasta (Heinimäki 2009. Suomen lasten Raamattu). Tarinan aikana pöydälle tai lattialle asetellaan ensin vihreä liina pohjaksi. Sen jälkeen liinan päälle asetellaan tarinan kerronnan mukaisesti rahaa ja koruja, seuraavaksi jokin sikaa kuvaava esine. Tarinan loppuksi liinalle laitetaan kynttilä, joka sytytetään yhdessä lapsen kanssa.
2. Lasten kanssa keskustellaan aiheesta vanhempien kunnioittaminen ja arvostaminen. Lisäksi pohditaan vanhempien merkitystä, keskustellen muun muassa äitien- ja isänpäivästä. Keskustelua ohjataan tarpeen mukaan kysymyksillä.
3. Seuraavaksi lapset asetetaan puoliympyrän muotoon ja lasten kesken laitetaan kiertämään enkeliä esittävä lelu, joka symboloi vanhempien antamaa turvaa ja huolenpitoa. Saadessaan lelun käteensä, jokainen lapsi vuorollaan kertoo, miten on auttanut vanhempiaan kotona.
4. Lapsille annetaan värikyniä ja paperia ja heille annetaan tehtäväksi piirtää omat vanhempansa tai oman perheensä.

LIITE 2

Toinen tuokio: Seitsemäs käsky: ”Älä varasta”

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- tarina Sakkeuksesta, esimerkiksi Kaikille tilaa riittää – kirjasta
- Flanellokuva- sarja
- neljä mukia
- tussi
- paperia
- muovailuvaha

Mukien sisällöt:

- Lyhyt opetus siitä, mitä varastaminen tarkoittaa:

Varastaminen on siis sitä, että ihminen ottaa itselleen ilman lupaa jotain toiselle kuuluvaa. Useimmiten varastamisella tarkoitetaan rahan tai tavaran ottamista. Mutta myös aikaa voi varastaa. Monet ihmiset tekevät liikaa työtä. Liika työnte-ko voi siis varastaa sitä aikaa, minkä pitäisi viettää perheen ja lapsien kanssa. Luonnonvarojenkin, kuten esimerkiksi puhtaan veden, tuhlaaminen voi myös olla varastamista. Silloin varastamme tulevilta sukupolvilta jotain heille kuulu-vaa.

- Runo, jonka nimi on Älä varasta!

Maailmamme on yhteinen
yhteinen on tämä maa.
Luomakunta aarteitaan
kaikille tarjoaa.

Yhteinen on taivaan aurinko
yhteistä kukat ja puut,
kaikkia varten ne kasvavat
ruokkimaan nälkäisten suut.

Maailmamme on yhteinen
 toiselta ottaa ei saa.
 Hyvyyttään Jumala taivaassa
 kaikille lahjoittaa.
 Tämä siis muistakaa,
 ei saa varastaa!

1. Kysymys: Mitä tekisit, jos löytäisit kadulta jonkun kotiavaimet tai kännykän?
  2. Mitä pitää tehdä, jos haluaa leikkiä jonkun toisen lelulla? Entä mitä pitää tehdä, kun on jo leikkinyt sillä lelulla?
1. Luetaan tarina Sakkeuksesta (Saarinen 2002. Kaikille tilaa riittää). Tarina havainnollistetaan Flanello-kuvin. Kuvia lisätään ja poistetaan taustakankaalle tarinan mukaisesti.
  2. Kertomuksen jälkeen perehdytään tuokion aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa varastamisesta. Keskustelua ohjataan käymällä läpi varastamis-sanan merkitystä. Samalla eritellään esimerkiksi mikä on varastamisen ja lainaamisen ero.
  3. Keskustelun jälkeen on vuorossa mukileikki. Pöydälle laitetaan ylösalaisin neljä mukia, joissa jokaisessa on jokin numero/luku. Jokaisen mukin sisällä on lappu. Yhdessä on varastamista käsittelevä runo, toisessa on opetus samaisesta aiheesta, kolmannessa ja neljännessä on kysymyksiä liittyen varastamiseen. Leikki etenee viittaustekniikalla. Kun lapsi viittaa, hän pääsee valitsemaan mieleisensä mukin, mutta ennen kuin mukiin pääsee katsomaan, lapsen pitää kertoa, mikä numero mukin kyljessä on. Tämän jälkeen lapsi menee takaisin paikallensa ja mukin sisältö luetaan lapsille. Mukileikin avulla lapset harjoittelivat esikoululaisille tuttuja numeroita.
  4. Lapsille jaetaan pala muovailuvahaa ja heille annetaan tehtäväksi muovilla siitä lempileluansa esittävä hahmo.

LIITE 3

Kolmas tuokio: Kahdeksas käsky: "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäs!"

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- kirja Roosan pikku valhe
- lahjakassi
- paperia
- värikynät
- pahvia (otsikkoa varten)

Lahjakassien sisältö:

- Opetus valehtelemisestä/väärin puhumisesta:

Sanoilla voi tehdä paljon hyvää. Sanat voivat myös satuttaa toista ihmistä. Eri-tyisen vahingollisia ovat juorut, jotka eivät usein edes perustu todellisuuteen. Jostain syystä ihmiset mielellään kuulevat juoruja ja huhupuheita toisten ihmisten elämästä. Väärää tietoa ei ole helppo saada oikaistua. Erityisen paljon vastuuta on niillä, jotka kirjoittavat tai puhuvat toisista ihmisistä lehdissä, televisioissa ja radiossa. Juoruja ja huhuja ei kannata uskoa, eikä levittää. On parasta ottaa itse asioista selvää.

- Runo valehtelusta:

Pahaa älä puhu.

Muuten syntyy huhu,
juoru kasvaa tulen lailla,
paisuu aivan mieltä vailla.

Tiedä, älä luule.

Ota selvää, kuule
mikä on totta ja varmaa
eikä aavistus vain harmaa.
Älä siis valehtele äläkä juorua.

Tottahan meidän siis
täytyy toisillemme puhua!

1. Luetaan tarina valehtelusta, kirjasta Roosin pikku valhe (Rankin 2007). Tarina havainnollistetaan kirjassa olevien kuvien avulla.
2. Kertomuksen jälkeen tuokioon otetaan mukaan jokin pieni lahjakassi tai vastaava. Kassissa on opetus valehtelusta sekä runo kyseisestä aiheesta ja nämä luetaan ääneen lapsille. Tämän jälkeen keskustellaan lasten kanssa aiheen herättämistä ajatuksista. Aihe on hyvä yksinkertaistaa, esimerkiksi muotoon ”Älä valehtele”, koska ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsäsi” on lapsille hieman vaikeaselkoinen. Keskustelussa voi esimerkiksi käydä läpi, mitä tarkoittaa juoruaminen ja narraaminen.
3. Keskustelua seuraa kuiskaamisleikki, jonka idea on sama kuin rikkinäinen puhelin-leikissä. Lattialle mennään istumaan piiriin, jossa kerrotaan leikin säännöt. Leikki alkaa niin, että ensin ohjaaja laittaa aiheeseen liittyvän lauseen kiertämään kuiskaamalla sen vieressään istuvalle lapselle. Lause kiertää korvasta korvaan ja kun lause tulee takaisin ohjaajalle, se lausutaan ääneen ja kuunnellaan kuinka paljon se on muuttunut matkan varrella. Leikkiä voi jatkaa mielensä mukaan.
4. Lapsille jaetaan paperit, joihin jokainen piirtää oman kuvansa. Valmiit kuvat kootaan yhdelle seinälle ja otsikoksi kirjoitetaan: ”Täällä emme puhu pahaa toisistamme.” Alussa kerrotaan tehtävän merkityksestä, joka on jokaisen henkilökohtainen lupaus olla puhumatta pahaa.

LIITE 4

Palautelomake

1. Käsittelikö tuokio mielestäsi kyseistä käskyä ja miten?

2. Oliko tuokio mielestäsi tehty hyvin ja mitä muutoksia/lisäyksiä olisit tehnyt/toivonut?

3. Minkä arvosanan antaisit tuokiosta kokonaisuutena asteikolla yhdestä viiteen?

Kiitos palautteesta!

ARVOJA PÄIVÄKOTIIN

Eettisiä toimintatuokioita eskareille

Gitte Lahto ja Marika Virta
Opinnäytetyö, kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu Länsi,
Porin toimipaikka
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön suuntautumis-
vaihtoehto
Sosionomi (AMK) + diakonian virka-
kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lahto, Gitte & Virta, Marika. "Arvoja päiväkotiin, eettisiä toimintatuokioita esikouluikäisille." Pori, kevät 2010, 43 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi Pori. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa eettisiä toimintatuokioita esikouluikäisille lapsille. Tuokiot pidettiin porilaisen päiväkotin Lemmikin Huvi-kumpu-osastolla. Tuokioita oli kolme ja ne toteutettiin joulukuun 2009 aikana. Päiväkoti Lemmikin kanssa oli tarkoitus kehittää työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Opinnäytetyön pääpainona oli kuitenkin avata Raamatun kymmenen käskyn sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille. Opinnäytetyö oli toiminnallinen, ja se eteni hankkeen muodossa.

Toimintatuokiot koostuivat kolmesta eri käskystä, jotka olivat "Kunnioita isääsi ja äitiäsi", "Älä varasta" sekä "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäs". Tuokiot sisälsivät kertomuksen, keskustelua, leikkiä ja toiminnallisia menetelmiä. Eettiset toimintatuokiot koettiin tarpeellisiksi arvojen oppimisessa ja lapset ymmärsivät käskyjen sisältämän eettisen arvopohjan.

Asiasanat: uskontokasvatus, varhaiskasvatus, kymmenen käskyä, lapsen uskonnollisuus, arvot ja eettisyys.

ABSTRACT

Lahto, Gitte and Virta, Marika.

Ethnic Values in Today's Day Care Center. 43p. 4 appendices. Language: Finnish. Pori, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The purpose on this thesis was to plan and implement ethical lessons for preschoolers. The lessons were implemented in a day care center called Lemmikki in Pori. These three lessons were implemented in December 2009. The purpose was to develop ways to deal with religious issues in day care centers. The main purpose was to open the meaning of Ten Commandments to the preschoolers. This thesis proceeded in a form of a project.

The three lessons comprised the Commandments: "Honor your Father and Mother", "You shall not steal" and "You shall not bear false witness against your neighbour". The lessons included stories, conversations, playing and functional methods. According to the feedback, the lessons were needed and the children understood the message of these three Commandments.

Keywords: religious education, early childhood education, Ten Commandments, child's religiousness, values and ethics

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 YHTEISTYÖPÄIVÄKOTI LEMMIKKI.....	7
3 USKONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA	8
3.1 Uskontokasvatuksen historiaa ja nykypäivää	8
3.2 Uskontokasvatus on eettistä kasvatusta.....	10
3.3 Varhaiskasvattajien ammattietiikka.....	11
3.4 Päivähoidon vastuu ja tehtävät uskontokasvatuksessa.....	12
4 PÄIVÄKODIN USKONTOKASVATUS MURROKSESSA	14
5 MENETELMIÄ USKONTOKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEEN.....	17
5.1 Raamatunkertomusten antama sisältö uskontokasvatukseen.....	18
5.2 Flanellokuvat ja lattiakuvat mukana kerronnassa	19
6 LAPSEN USKON MAAILMA.....	20
7 RAAMATUN KYMMENEN KÄSKYÄ	23
8 TOIMINTATUOKIOIDEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT	25
9 ENSIMMÄINEN TUOKIO: "KUNNIOITA ISÄÄSI JA ÄITIÄSI"	27
10 TOINEN TUOKIO: "ÄLÄ VARASTA".....	29
11 KOLMAS TUOKIO: "ÄLÄ LAUSU VÄÄRÄÄ TODISTUSTA LÄHIMMÄISESTÄSI"	31
12 POHDINTA.....	34
LÄHTEET	37
LIITE 1	39
LIITE 2	40
LIITE 3	42
LIITE 4	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö sai alkunsa ensimmäisestä opinnäytetyöverstaasta keväällä 2009. Valmistumme molemmat sosionomi-diakoneiksi ja saamme myös lastentarhanopettajanpätevyyden. Nämä määrittelevät opinnäytetyön aihetta hyvinkin paljon. Olimme molemmat kiinnostuneita tekemään toiminnallisen opinnäytetyön ja olimme jo opiskelujen aikaisemmissa vaiheissa työskennelleet yhdessä. Toesimme, että persoonamme ja mielenkiinnon kohteemme sopivat sen verran hyvin yhteen, että päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Samoihin aikoihin syntyi idea aiheesta. Opinnäytetyö koostui toimintatuokiosta, jotka perustuivat Raamatun kymmeneen käskyyn.

Syksyllä 2009 aihe tarkentui ja teoriaa sen ympäriltä alkoi myös löytyä. Kymmenestä käskystä valikoitui kolme käskyä käytettäväksi tuokioiden teemoiksi. Samoihin aikoihin otettiin yhteyttä muutamiin porilaisiin päiväkoteihin, joista yksi valikoitui yhteistyökumppaniksi. Syksyisten opinnäytetyöverstaiden aikana selkeytyi se, että opinnäytetyöstä tulisi kehittämishanke. Kehittämishankkeen tavoitteena on sekä työyhteisön käytäntöjen kehittäminen että myös uuden suunnittelu. Hanke toteutetaan yleensä yhdessä työyksikön edustajien kanssa. Kehittämishankkeisiin kuuluu aina hankkeen arviointi ja hankkeen suunnittelun, toteuttamisen ja reflektoinnin pohjalla tulee olla hankkeen kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskevaa tutkittua tietoa. (Kuokkanen, Kiviranta, Määttänen & Ockenström 2007, 31.) Käytännön yhteistyö päiväkodin kanssa alkoi marraskuussa 2009, jolloin oli tutustumiskäynti päiväkodin kohderyhmään, ohjaajiin sekä tiloihin. Varsinaiset tuokit toteutettiin joulukuun aikana, kolmena eri kertana.

Yhteistyöpäiväkodin kanssa oli tarkoitus kehittää työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Apuna toimivat tuokit, jotka rakentuvat käskyihin neljä, seitsemän ja kahdeksan ja ne ovat Raamatun kymmenestä käskystä. Nämä käskyt valikoituivat siksi, että käsky neljä "Kunnioita isääsi ja äitiäsi", käsky seitsemän "Älä varasta" sekä käsky kahdeksan "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsä", sisältävät kohderyhmän kannalta oleelliset moraalikäsi-

tykset. Myös yhteistyötahonamme toimivassa päiväkodissa henkilökunta oli sitä mieltä, että juuri nämä kolme käskyä kymmenestä käskystä olivat sopivimmat kohderyhmän kehitystasoa ajatellen. Sen lisäksi juuri nämä käskyt puhuttelivat meitä eniten koko kymmenen käskyn joukosta.

Työmme teoriaosuudessa hyödynnetään muun muassa varhaiskasvatukseen, uskontokasvatukseen sekä lapsen uskonnollisuuteen perustuvia lähteitä. Esille tuodaan myös aiheeseen liittyvää ajankohtaista mediakeskustelua. Aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä ei ole aikaisemmin tehty, joten niitä ei voitu hyödyntää.

Perusteluna sille, miten opinnäytetyön aihe liittyy ammatilliseen kehittymiseen, on se, että koska saamme myös lastentarhanopettajan pätevyyden, tulevaan työhön kuuluu tuokioiden ja toimintaviikkojen suunnittelu sekä toteutus. Näin ollen opinnäytetyö pohjautuu tulevaisuudessa tekemäämme työhön. Opinnäytetyössä yhdistyy varhaiskasvatus ja uskontokasvatus, koska valmistumme myös seurakunnan työntekijöiksi. Uskontokasvatuksen ja varhaiskasvatuksen yhdistäminen opinnäytetyössä edesauttaa ammatillista kehittymistä.

Vuoden 2010 alussa työ oli edennyt vaiheeseen, jossa alettiin koota kirjallista raporttia. Muun muassa raportin teoriaosuudessa tuodaan esille se, että mielestämme ”tavallisista” päiväkodeista on liikaa karsittu pois uskonnollisia piirteitä ja tapoja. Esimerkiksi ruokarukoukset ovat nykypäivänä monille lapsille vieraita. Myös tämän vuoksi valintana oli niin sanottu tavallinen päiväkotit. Useidenkin kyselyiden perusteella päiväkodeissa yleensä arkaillaan kaikkea uskontoon liittyvää. Joillakin päiväkodin työntekijöillä on jopa pelko siitä, että vanhemmat pahastuvat tunnustuksellisuudesta. Työntekijöiden pelot johtuvat muun muassa monikulttuurisuuden lisääntymisestä päiväkodeissa. Näin ollen kaikki uskontokasvatukseen liittyvä on pyritty usein jättämään täysin kotien vastuulle tai se ikään kuin unohdetaan ja ajatellaan, ettei se ole niin välttämätöntä. (Åsvik 1997, 12.) Tämän kaltainen toiminta on kyseenalaista, ja on huolestuttavaa, miten päiväkodeissa työskentelevät ammattilaiset ovat usein välinpitämättömiä lasten arvopohjan luomisessa.

Lisäksi varsinkin nykyajan lapset tarvitsevat arvoja ja kymmenen käskyn välittämä arvopohja on hyvä ja käyttökelpoinen perusta uskontokasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsen ja hänen perheensä ei välttämättä tarvitse olla kristitty tai edes uskossa noudattaakseen näitä eettisiä periaatteita. Jo pienet lapset kaipaavat joitakin perustavaa laatua olevia arvoja ja eettisiä ohjeita, jotta he osaisivat erottaa oikean väärästä. Toiveena on, että tämän opinnäytetyön ja siihen kuuluvien toimintatuokioiden kautta olisi mahdollista avata käskyjen sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille.

2 YHTEISTYÖPÄIVÄKOTI LEMMIKKI

Opinnäytetyö kohdistui päiväkotiin ja siellä esikouluikäisiin lapsiin. Syksyllä 2009 otettiin yhteyttä porilaiseen päiväkoti Lemmikkiin ja siellä oltiin kiinnostuneita aiheesta. Ryhmä, jonka kanssa tuokit toteutettiin, on nimeltään Huvikumpu. Opinnäytetyön ensisijaisiksi hyödynsaajiksi lukeutuivat kohderyhmän lapset sekä henkilökunta. Muina hyödynsaajina voivat olla kaikki ne, jotka ylipäätään lukevat kyseessä olevan opinnäytetyön.

Päiväkoti Lemmikki sijaitsee Länsi-Porin alueella ja se on perustettu vuonna 1990. Päiväkotirakennus koostuu kahdesta eri osasta, varsinaisesta päiväkotikäyttöön tarkoitetuista tiloista sekä, lapsimäärän ja ryhmien lisääntymisen seurauksena, päiväkodin käyttöön otetuista saman rakennuksen liiketiloista. (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.) Johtajana Lemmikissä toimii Marjukka Latva. Hoitopaikkoja on yhteensä 108, joista 24 on 1–2-vuotiaille varattuja kokopäiväpaikkoja ja 21 on 1–6-vuotiaille varattuja kokopäiväpaikkoja sekä 63 on 3–6-vuotiaille suunnattuja kokopäiväpaikkoja. (Porin kaupunki i.a.)

Huvikumpu -ryhmässä on yhteensä 20 lasta ja kaikki ovat esikouluikäisiä (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.) Huvikumussa työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa Jaana Varhelahti ja Tarja Virta-

laine, jotka molemmat toimivat yhteyshenkilöinä meidän päiväkodissa. Tiedusteltaessa Varhelahdelta ja Virtalaiselta heidän Huvikumpu -ryhmänsä uskontokasvatustilannetta he kertoivat, että uskontokasvatus tai siihen liittyvät asiat eivät ole heidän ryhmässään eivätkä koko päiväkodissa päivittäin läsnä. Esimerkiksi ruokakouksia heillä ei ole tapana rukoilla. Länsi-Porin seurakunta kuitenkin käy pitämässä hengellisiä tuokioita kerran kuukaudessa. Muita yhteyksiä seurakuntaan on muun muassa esikouluikäisten kouluun siunaaminen aina keväisin sekä joulun ja pääsiäiskirkkokäynnit Länsi-Porin kirkossa. (Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009).

3 USKONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Ennen oppivelvollisuuskoulun alkua edeltävää kasvatusta on Suomessa perinteisesti kutsuttu varhaiskasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen painotuksen mukaan lapsen ensisijainen kasvatusvastuu kuuluu huoltajille, mutta viime vuosikymmenet ovat osoittaneet, että yhteiskunnan päivähoitojärjestelmä on kasvavassa määrin saamassa ja ottamassakin kannettavakseen vastuuta pienten lasten kasvattamisesta ja kasvamisesta. Tämän suuntaista kehitystä puoltaa myös päivähoitolaki, jonka mukaan lapsiperheillä on oikeus saada lapsilleen varhaiskasvatusta. Samalla on tultu varhaiskasvatuksen kehityksen osalta myös siihen, että pelkkä varhaiskasvatuksen saatavuus ei enää riitä kaikille vaan nyt vaaditaan myös laatua. (Salminen 2001, 1–2.)

3.1 Uskontokasvatuksen historiaa ja nykypäivää

Kun vuonna 1973 annettiin Suomessa laki lasten päivähoitolaista, siitä puuttivat kuitenkin kasvatustavoitteet. Puuttuvat kasvatustavoitteet lisättiin kyseiseen lakiin vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Näiden kymmenen vuoden aikana käytiin henkien taistelua siitä, kuuluuko uskontokasvatus päiväkodeihin vai ei. Teologian lisensiaatti Eeva Sisko Vaalgamaa on väitellyt kyseisestä aiheesta ja

hänen mukaansa päivähoitolakia valmisteltaessa 1970-luvulla elettiin yhteiskunnassa kirkonvastaista aikaa. Toisaalta kirkkokaan ei tuohon aikaan juuri ottanut kantaa päivähoitolain valmisteluun. Vasta vuonna 1974 kirkko heräsi havaitsemaan, että päivähoidossa ei aiottu antaa uskonnollista kasvatusta, vaikka kouluissa oli tunnustuksellista uskonnonopetusta. Tästä siis alkoi kymmenen vuotta kestänyt kädenvääntö. (Lehtinen 48/2003, 12.)

Vuonna 1979 Suomen valtioneuvosto asetti lopulta komitean selvittämään päivähoidon uskontokasvatusta. Mietinnössään komitea hyväksyi yksimielisesti uskontokasvatuksen yhdeksi päivähoidon kasvatustavoitteeksi. Vuonna 1983 voimaan tulleeseen päivähoitolakiin lisättiin kasvatustavoitteita koskeva pykälä, jossa mukana on myös uskontokasvatus. Vaalgamaan mukaan yhteisymmärrykseen päästiin määrittelemällä uskontokasvatus avaraksi sekä suvaitsevaisuuteen ohjaavaksi. Uskontokasvatus muuttui kristillisestä kasvatuksesta yhteiskunnan tavoitteista nousevaksi kasvatukseksi, ja samalla sen sisältö oheni. Kirkko oli kuitenkin tyytyväinen, kun uskontokasvatus saatiin osaksi päivähoitolakia. (Lehtinen 48/2003, 12.)

Viime vuosikymmeniä ajatellen varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen voidaan sanoa muuttuneen melkoisesti. Sinä aikana tapahtuneen kehityksen myötä uskontokasvatuksesta on muodostunut yksi varhaiskasvatuksen tiedonala ja sisältöalue, jonka olemassaolosta, tehtävästä ja tavoitteista on kiistelty useaan otteeseen. Sen sijaan, että erimielisyydet olisivat olleet pedagogisia, ne ovat usein liittyneet ideologisiin ja maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin. Tämän hetkisen esiopetussuunnitelman mukaan uskontokasvatusta esiopetuksessa kuvaavat käsitteet kulttuurinen katsomuskasvatus, uskontokasvatus ja elämän katsomustietokasvatus. (Kallioniemi ym. 2003, 93.)

Porin kaupungin esiopetussuunnitelmassa sanotaan, että kuusivuotias alkaa pohtia hyvän ja pahan eroa sekä ymmärtää, mikä on oikein ja väärin. Tämän ikäinen lapsi on innokas kuvitteliija, joka nauttii saduista ja kertomuksista sekä kuuntelee mielellään luettua. Esikouluikäinen pystyy myös erottamaan sadun ja toden toisistaan sekä ottamaan toiset huomioon. Hän kykenee keskustelemaan, pohtimaan ja päättämään. Eettisessä kasvatuksessa painotetaan lapsen itsetunnon kehittymistä sekä sosiaalisia taitoja, joiden avulla lapsen eettinen ajatte-

lu kehittyä. Etiikan opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja lapsen omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta. (Porin kaupunki i.a.)

Uskontokasvatuksen tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa. Yhtenä merkittävänä syynä voidaan nähdä se, että monet uskontoon liittyvät sisäiset mallit ja skeemat luodaan juuri varhaiskasvatuksessa. Lisäksi uskontokasvatuksen avulla lapsi käsittelee muun muassa monia tärkeitä eettisiä kysymyksiä. Monet tutkijat ovat myös tuoneet useasti esille seikan, jonka mukaan lapsella olisi oikeus uskontoon. Uskontokasvatuksen uskotaan myös auttavan ja vaikuttavan hyvin merkittäväällä tavalla lapsen identiteetin muodostumisessa. Uskontokasvatuksen avulla lapset voivat tutustua uskontoon sekä sen tapaan jäsentää elämää ja ihmisten elämänkaarta. Puolesta puhuvat myös esimerkiksi ne yhteiskuntatieteellisissä kirjoituksissa esille tuodut seikat, joiden mukaan ihmisen identiteettityö on jälkiteollisessa yhteiskunnassa vain vaikeutunut. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen tärkeyttä kuvaa hyvin myös se tosi seikka, että se on osa lapsen elinympäristöä. Uskonto näet koskettaa jokaista lasta, koska se on läsnä lähes kaikilla yhteiskunnan ja sosiaalisen elämän osa-alueilla. Uskontoon liittyvät perimmäiset kysymykset ja niiden läpikäyminen on merkittävä osa jokaisen yksilön kasvua ja kehitystä. Uskontokasvatus auttaa myös osaltaan lasta kohtaamaan nykypäivän erilaisia uskonnollisia järjestelmiä ja niiden kannattajia. (Kallioniemi ym. 2003, 95–96.)

3.2 Uskontokasvatus on eettistä kasvatusta

Uskontokasvatuksen yksi oleellinen osa-alue on eettinen kasvatus, jossa pohditaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän ongelmaa. Lähtökohtana eettiselle kasvatukselle on filosofian alaan kuuluva tieteenala etiikka, jossa tutkitaan moraalista toimintaa. Moraali merkitsee sääntöjen ja ajatusrakennelmien käytäntöä. Näin ollen etiikka ja moraaliksi ovat saman asian eri puolia. Etiikka pohjautuu kreikan kielen sanaan *ethos* ja moraaliksi taas tulee latinankielen sanasta *mores*. Molemmat sanat tarkoittavat tapaa. Tästä voidaan siis päätellä, että eettinen kasvatus on oikeastaan tapakasvatusta. On ajateltu, että suomalainen eettinen kasvatus pohjautuu kristillisyyteen. Toisaalta meille on viime aikoina tullut tutuk-

si myös esimerkiksi humanistinen etiikka ja maahanmuuttajien mukana tulleet eri uskontojen eettiset ideologiat. (Salminen 2001, 4–5.)

Ihmisen ainutkertainen yksilöllisyys korostuu kristillisessä etiikassa. Vain Jumalan armon avulla ihminen voi voittaa sisällään olevan pahan. Ihmisen tulee noudattaa Jumalan antamia elämän ohjeita, jotka sisältyvät lakiin. Ihmisen tulee siis uskoa, että Jumalan antama laki on tarkoitettu hänen omaksi parhaakseen. Omalla uskollaan ihminen taas valitsee, noudattaako hän Jumalan antamia ohjeita vai ei. Keskeisenä toimintaohjeena kristillisessä etiikassa on rakastaa lähimmäistä niin kuin itseään ja ihminen, joka rakastaa toista samoin kuin itseään, ei voi tehdä toiselle pahaakaan eikä itselleenkaan. (Salminen 2001, 5.)

Voidaan jopa sanoa, että kaikki kasvatuksen lomassa tehdyt päätökset perustuvat jollakin tavalla arvoihin. Yhteiskunnassamme lapset oppivat arvoja ja normeja arkisessa elämässä niin kotona, päiväkodissa kuin koulussakin. Erilaisten todellisuuspohjaisten ja kuvitteellisten, menneitä aikoja ja nykypäivää kuvaavien, kertomusten ja runojen kautta lapsi tulee yleensä pohtineeksi myös eettisiä kysymyksiä. Raamatunkertomukset tarjoavat hyvän aineiston lapsen eettiselle kasvatukselle ja kasvulle. (Ylönen ja Luumi 2002, 14.) On kuitenkin myös hyvä aina muistaa, että kristinusko on muutakin kuin sitä koskevia historiallisia tietoja, arvoja ja normeja. Se sisältää myös sanoman. (Ylönen ym. 2002, 54.)

3.3 Varhaiskasvattajien ammattietiikka

Päivähoidon ammatillista toimintaa ohjataan laeilla, asetuksilla ja muulla säätelyllä, mutta ammattietiikka ei ensisijaisesti perustu pakkoon tai ulkopuoliseen kontrolliin. Lastentarhanopettajaliiton valtuusto on kuitenkin vuonna 2004 hyväksynyt varhaiskasvattajien ammattialaa koskevan ammattietiikkaohjeistuksen. Siinä tuodaan esiin ammattialan yhteiset perusarvot ja hyvän toiminnan kuvaukset. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004, 2.)

Toimiessaan näiden kyseisten ammattieettisten ohjeiden mukaisesti lastentarhanopettajalla on keskeinen rooli muun muassa siinä, että lapsi saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja että lapsen terve itsetunto vahvistuu. (Lastentarhanopet-

tajan ammattietiikka 2004, 2–3.) Useat tutkimuksetkin todistavat, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksella on suuri vaikutus lapsen itsetunnon ja minäkäsityksen luomisessa (Salminen 2001, 107–108). Lastentarhanopettajan tulee työssään myös kunnioittaa lapsen ihmisarvoa ja vapautta sekä pitäytyä totuudellisuudessa ja toimia oikeudenmukaisesti. Lastentarhanopettajan eettisten käytänteiden mukaan lastentarhanopettaja on vanhempien kasvatustyön tukija. Ohjeistus myös korostaa, että lapsen hyväksi tehtävä eettisesti korkeatasoinen työ on työtä koko yhteisön ja yhteiskunnan hyväksi. Ohjeistus lisäksi muistuttaa, että lastentarhanopettaja voi muodostua lapselle merkittäväksi aikuiseksi, jonka lapsi saattaa muistaa vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Näin ollen lastentarhanopettaja on aina myös esimerkki lapselle. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004, 2–5.)

3.4 Päivähoidon vastuu ja tehtävät uskontokasvatuksessa

Päivähoidossa toteutettavaa uskontokasvatusta säätelee melko vahvasti laki lasten päivähoitosta. Sen mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea hoidossa olevien lasten koteja kasvatustehtävässä ja edistää yhdessä kotien kanssa lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Sen mukaan päivähoiton tulisi myös edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Näitä asioita toteutettaessa tulisi ottaa huomioon lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja yleinen kulttuuriperinne. Lisäksi lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta tulisi aina kunnioittaa uskonnollista kasvatusta toteutettaessa. (Laki lasten päivähoitosta 304/1973, 2a§.)

Päivähoidon uskontokasvatusta määrittää myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus, jonka myös Suomi on allekirjoittanut vuonna 1991. Kyseisen sopimuksen 14 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 14 artikla.) Päivähoidon merkittävimpiin tehtäviin kuuluu niin sanottujen sisällöllisten orientaatioiden toteuttaminen osana varhaiskasvatusta. Tämän tarkoituksena on turvata lapselle maailmasta syntyvän kuvan eheys, monipuolisuus ja kokonaisval-

taisuus. Yksi sisällöllisiin orientaatioihin kuuluva osa-alue on uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Sen ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Päivähoidon tehtävänä on perehtyä lapsen omaan uskontoon tai katsomukseen sekä tapoihin ja käytäntöihin. Henkilökunnan tulee huolehtia siitä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn sekä kyselemiseen ja pohdintaan. Lisäksi lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista tulee kunnioittaa, tukea ja vahvistaa. Yhtenä edellytyksenä on myös, että lapsen lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. Tämän uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohdaisesta sisällöstä tulee sopia vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.)

Toinen sisällöllisiin orientaatioihin kuuluva osa-alue on eettinen orientaatio, joka myös liittyy päivähoidossa tehtävään ja toteutettavaan uskontokasvatukseen. Eettisessä orientaatioissa tarkastellaan arvoja ja niihin liittyviä kysymyksiä muun muassa hyvästä ja pahasta, totuudesta ja valheesta, oikeudenmukaisuudesta sekä tasa-arvosta. Tämän orientaation kohdalla päivähoidon henkilöstön tulee siis käytännössä antaa lapselle mahdollisuus kyseenalaistaa ja pohtia kyseisiä teemoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28–29.)

Koska Suomi on kristitty maa, suuri osa maamme kulttuuristakin pohjautuu kristinuskoon. Näin ollen päivähoidon ammattilaisten tulee työssään kertoa ja havainnollistaa lapsille ainakin kristinuskon keskeiset asiat. On esimerkiksi hyvä kertoa, miksi joulua tai pääsiäistä vietetään ja miksi lapsi kastetaan. (Ylönen ym. 2002, 54.)

Erityisesti ne päiväkodissa työskentelevät henkilöt, joilla on myös diakonian virkakelpoisuus, tulee myös työssään olla tietoisia lapsidiakonian periaatteista, joiden mukaan toiminnassa on hyvä muistaa lapsilähtöisyys, ennakoiminen ja varhainen asioihin puuttuminen, turvallisen arjen keskeisyys ja matala kynnyks. Pyrkimys toteuttaa näitä edellä mainittuja periaatteita auttaa myös omalta osaltaan koko diakonian tehtävän toteutumista, jonka mukaan tulee mennä aina sinne missä hätä on suurin. Yhtenä hyvänä perusteluna lapsidiakoniam toteuttamisesta päiväkodissa voidaan pitää sitä tosiasiaa, että monet lapset viettävät nykyään suuren osan arkipäivästään päiväkodissa. Näin ollen päiväkodin henki-

lökunnalla on hyvin tärkeä osa esimerkiksi lapsen itsetunnon ja olemassaolon oikeuden vahvistamisessa. Ne lapset, jotka saavat kotoa riittävästi turvallista vanhemmuutta, eivät ole niin herkkiä päiväkodin aikuisten vaikutukselle. Mutta ne lapset, joilta puuttuu vanhempien turva, yrittävät etsiä sitä päiväkodin aikuisilta. Tästä syystä nämä aikuiset ovat heille hyvin vaikuttavia sekä vahvistavina että haavoittavina. (Mattila 2003, 10, 21, 105.)

4 PÄIVÄKODIN USKONTOKASVATUS MURROKSESSA

Aikaa, jota nyt tällä hetkellä elämme, voitaneen hyvin kutsua tietynlaiseksi yhteiskunnan murrosvaiheeksi. Uskonnollista elämää leimaa maallistumisen käsite. Toisaalta yhteiskuntaa tällä hetkellä muokkaa myös uusien, Suomessa aikaisemmin vieraiden uskontojen esiin nouseminen. Jo 1960 -luvulta alkaen maallistuminen on synnyttänyt keskustelua uskontokasvatuksen asemasta ja tarpeellisuudesta. Uskontokasvatuksen vastustajat eivät ole nähneet uskontokasvatusta yhteiskunnallisen kasvatusinstituution tehtäväksi. Yhtenä kynnyksenä on myös pidetty epäilyksiä vanhempien halukkuudesta puhua uskonnollisista käsityksistään päiväkodin henkilökunnalle. Epäilyn kohteena on myös toisinaan ollut päivähoiton kasvattajien ammattitaito ja työskentelymotivaatio uskonnolliseen kasvatukseen. Eräänä uskontokasvatusta vastustavana kannanottona on myös pidetty argumenttia alle kouluikäisen lapsen edellytyksiä ottaa vastaan uskontokasvatusta. (Kallioniemi ym. 2003, 108.)

Vielä nykyäänkin monissa päiväkodeissa uskontokasvatus koetaan tabuksi. Uskontokasvatus saatetaan kokea vaikeaksi aiheeksi ja siitä puhumista pidetään kiusallisena. Lisäksi joidenkin tutkimusten mukaan myös uskontokasvatuksen arvostus on lastentarhanopettajien piirissä esiopetuksen sisältöalueista kaikkein alhaisin. (Kallioniemi ym. 2003, 108.)

Jatkuvasti kasvava monikulttuurisuus on toinen päivähoiton uskontokasvatukseen suurestikin vaikuttava muutostekijä. Se, että suomalainen yhteiskunta on

muuttumassa monokulttuurisesta monikulttuuriseksi, on jo muutaman viime vuoden ajan asettanut monenlaisia haasteita päiväkotien uskontokasvatukselle. Erityisesti Etelä-Suomen suurten kaupunkien päiväkodit ovat joutuneet miettimään ja järjestämään uskontokasvatukseen liittyvää toimintaansa uudella tavalla ottaen huomioon eri uskontoa edustavat lapset ja heidän perheensä. Erityisesti islam erilaisine traditioineen ja tapoineen edellyttää uskontokasvatuksen toteuttamiselta erityisjärjestelyjä, esimerkiksi siksi, että jotkut muslimivanhemmat eivät anna lastensa osallistua kristillisiin tai ei-islamilaisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin. (Kallioniemi ym. 2003, 108–109.) Totta siis on, että eri uskontokuntiin ja katsomuksiin kuuluvien lasten yhteinen työskentely ei luonnollisestikaan ole aina ongelmaton. Koska uskonto on tärkeä elämänalue, se voi synnyttää moninaisia tunne-elämään liittyviä, tiedostamattomiakin ristiriitoja. (Hilksa, Kallioniemi ja Luodeslampi 2005, 30.)

Yhtenä keskeisenä tehtävänä uskontokasvatuksessa voidaan pitää lapsen kulttuurisen herkkyyden ja kulttuurien välisen empatiakyvyn kehittäminen. On äärimmäisen tärkeää kehittää lapsen kulttuurista herkkyyttä. Sillä selvää on, että mitä varhaisemmassa elämänkaaren vaiheessa yksilöt oppivat kohtaamaan ja ymmärtämään erilaisuutta, sitä paremmat valmiudet heillä on toimia ja työskennellä monikulttuurisessa maailmassa. Näin ollen erilaisten uskontojen ja katsomusten tulee saada olla avoimesti esillä varhaiskasvatuksessa. Lasten olisikin jo pienestä pitäen hyvä oppia sietämään ja kunnioittamaan erilaisia vakaumuksia ja katsomuksia. (Hilksa ym. 2005, 31.)

Päiväkotien kasvatushenkilöstöltä edellytetään esiopetussuunnitelmassa kristillisten juhlapyhien perinteestä kertomista, mutta käytäntö on osoittanut, että käytännön toteutus riippuu paljolti henkilöstöstä itsestään. Voidaan muun muassa kysyä, pitääkö päiväkotien henkilöstö uskonnollista kasvatusta tärkeänä osana lasten kulttuuri-identiteetin luomista. Se, että päiväkodeissa voitaisiin toteuttaa aktiivisesti lapsilähtöistä uskontokasvatusta osana varhaiskasvatusta, ei voi ainakaan olla kiinni henkilöstön ammattitaidottomuuden puutteesta. Päiväkotien kasvatushenkilöstöllä on jo koulutuksensakin kautta monia hyviä uskonto- ja kertomuskasvatukseen soveltuvia menetelmällisiä taitoja, kuten esimerkiksi kerrota, leikin ohjaus, taidekasvatus ja jokapäiväiseen elämään liittyvän keskustelun virittäminen. Kysymys siis kuuluu, miksei kyseisiä taitoja osata tai haluta

käyttää päiväkotien uskontokasvatuksessa, onko henkilökunta kenties väsynyt tai turhautunut eri kulttuurien kohtaamisissa eteen tulleisiin tai tuleviin yhteen-törmäyksiin. Onko henkilökunta niin sanotusti ylityöllistettyä, ettei varsinaiselle kasvatustyölle ja sen suunnittelulle jää enää nykyään riittävästi aikaa, vaivaako päiväkotien henkilökuntaa kenties arkuus tai motivaation puute. (Kallioniemi ym. 2003, 124.)

Viimeaikainen kriittinen uutisointi mediassa päiväkotien uskontokasvatuksesta saattaa olla myös yksi syy sille, että päiväkodeissa tullaan kenties entistä varovaisemmiksi uskontokasvatuksen toteutuksessa. Esimerkkinä voidaan muun muassa pitää lehdistötiedotetta, jossa Vapaa-ajattelijain Liitto teki kantelun Länsi-Suomen lääninhallitukselle päiväkodeissa ilmenneistä lasten ääneen rukoiluttamisista. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtaja Jussi K. Niemelä toteaa, että rukoiluttaminen syrjii uskontokuntiin kuulumattomia ja vähemmistöuskontoihin kuuluvia. Samalla Niemelä kuitenkin muistuttaa, että tämä ei silti estä ketään rukoilemasta hiljaa mielessään, jos hänet on siihen kotona opetettu. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Valtakunnallisen esiopetussuunnitelman mukaan vanhemmat voivat vapaasti valita, osallistuvatko heidän lapsensa esiopetuksessa elämänkatsomustietokasvatukseen vai uskontokasvatukseen. Uskonnon harjoittaminen, esimerkiksi rukoileminen, ei esiopetuksessakaan kuulu kummankaan katsomusaineen opetukseen. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

Kyseisessä lehdistötiedotteessa myös mainittiin, että vuonna 2008 tehdyn opin- näytetyön mukaan jopa noin puolet Länsi-Suomen läänissä esiopetusta antavista päiväkodeista sisällyttää ruokarukouksen päivittäiseen toimintaansa. Johdettu ruokarukous ei kuulu esiopetuksen mukaiseen uskontokasvatukseen. Kyseistä asiaa puoltaa Vapaa-ajattelijain Liiton lisäksi myös opetusministeriön edustaja. (Vapaa-ajattelijain Liitto ry. 2009)

5 MENETELMIÄ USKONTOKASVATUKSEN TOTEUTTAMISEEN

Alkuun on hyvä todeta se, ettei päiväkotien uskontokasvatuksen toteuttaminen vaadi mitään erityismenetelmiä. Voitaneen sanoa, että varhaispedagogiikan menetelmien monipuolinen käyttäminen uskontokasvatuksessa on yhtä suositeltavaa kuin muussakin toiminnassa. Ainakin eräiden päiväkodeissa toteutettujen kokeilujen perusteella kerronta, keskustelu, kuvakirjojen käyttäminen ja musiikki ovat osoittautuneet suosituimmiksi menetelmiksi. Myös esimerkiksi draaman, liikunnan ja kuvallisen ilmaisun menetelmiä voi hyvin soveltaa monin eri tavoin uskontokasvatuksen toteutukseen. Nämä edellä mainitut käytännön keinot ja menetelmät eivät ainakaan pitäisi sinällään jarruttaa uskontokasvatuksen mukaan ottoa päiväkodin toimintaan, sillä tulevathan kyseiset taidot tutuiksi jo esimerkiksi lastentarhanopettajan koulutuksessa. (Salminen 2001, 184–185.)

Käyttökelpoinen alan ammattilaisten tuntema keino uskontokasvatuksen toteuttamiseen on suomalaisen kalenterivuoden ja kirkkovuoden tarjoama mainio kehys, jonka kautta lapsille on helppo opettaa kansallisia ja uskonnollisia perinteitä. Samalla kun tutustutaan juhlapäivien historialliseen ja uskonnolliseen merkitykseen, voidaan keskittyä myös niihin liittyvään kirkolliseen symboliikkaan. Esimerkiksi liturgiset värit ja uskonnolliset symbolit avaavat lapselle uskon maailmaa. (Saarinen 2002, 26.)

Päiväkotien uskontokasvatus on myös vaativa yhteistyökysymys nykyajan moniarvoisessa yhteiskunnassa. Erilaiset mielipide-eroavuudet päiväkodin uskontokasvatuksesta olisi hyvä aina ratkaista yhteistyössä, jonka jälkeen voitaisiin toteuttaa suunniteltua uskontokasvatusta yhteisesti hyväksytyihin periaatteisiin sitoutuen. Kyseistä yhteistyötä olisi myös hyvä laajentaa päiväkodin ulkopuolellekin. Keskustelua voisi käydä esimerkiksi kotien ja lähiseurakunnan kanssa. Tällä laajennetulla yhteistyöllä saataisiin hyödyllistä tietoa ja tukea varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta varten. (Salminen 2001, 27.)

5.1 Raamatunkertomusten antama sisältö uskontokasvatukseen

Raamatunkertomukset ovat hyvin oleellinen osa uskontokasvatusta. Niiden tarjoama sisältöä on erittäin suositeltavaa hyödyntää uskontokasvatuksen toteutuksessa. Pedagogisesta näkökulmasta katsottuna raamatunkertomukset ovat hyviä kulttuuriperinnön ja elämäntarkoituksen välittäjiä. Lapsen kasvatuksessa tärkein ja merkittävin pyrkimys on luoda lapselle kuva elämän tarkoituksesta tai auttaa häntä etsimään ja löytämään tarkoituksellinen elämä. Lapsessa elämän tarkoituksen löytäminen tapahtuu niin sanottujen kasvukokemusten kautta, joita lapsi saa kahdessa suhteessa. Aikuisilta lapsi oppii ymmärtämään, mikä on oikein ja väärin tai mikä on tavoittelemisen arvoista ja mitä taas on hyvä välttää. Toinen merkittävä kasvukokemuksia lapselle tarjoava lähde on yhteisön kulttuuriperintö, jotka sisältyvät myös raamatunkertomuksiin. (Kallioniemi, Räsänen ja Hilska 2003, 61.)

On todettu, että kasvavan lapsen elämässä kuvalla on paikkansa ennen sanaa. Kasvuvaiheessa kuva ja sana hakevat keskinäistä tasapainoa esimerkiksi kuvakirjojen avulla. Yleensä juuri kuvat tekevät lapsen ensimmäisen ja vahvimman vaikutuksen muun muassa Raamatussa. Näin ollen lapsi oppii ja ymmärtää kertomuksia parhaiten kuvien kautta. Aivan oman vaikutushistoriansa lasten raamatunymmärtämiseen ovat antaneet erilaiset lasten Raamatut, joiden kuvat ovat niin sanotusti universaalia maailmankieltä ja niihin on pääsy kaikilla näkeville. Lapsi oppii tunnistamaan myös hyvin symboleja, joita esiintyy Raamatussakin. (Kallioniemi ym. 2003, 62.)

Erilaiset tosielämän tilanteet ja kertomukset tarjoavat lapselle mahdollisuuden oppia kokemuksen kautta. Esimerkiksi kertomuksesta syntynyt tunne tuottaa lapselle kokemuksen siitä tilanteesta, mitä kyseisessä kertomuksessa käsitellään. Kokemus taas synnyttää puolestaan oivalluksen kertomuksen ratkaisusta, joka raamatunkertomuksissa voidaan jakaa kertomuksen niin sanottuun maalliseen ratkaisuun ja ratkaisun uskonnolliseen sanomaan. Tästä yhtenä esimerkkinä mainittakoon Raamatun Tuhlaajapoika-vertaus (Luukas 15:11–32). (Kallioniemi ym. 2003, 62.)

Oleellista luotaessa pienille lapsille raamatunkertomuksia on tarjota heille mahdollisuus samaistumiseen ja myös kertomuksen sanoman kokemiseen. Tässä vaiheessa on myös hyvä huomioida, että konkreettisesti ajatteleva lapsi tarvitsee konkreettisia kertomuksia. (Kallioniemi ym. 2003, 63.)

Parhaimmassa tapauksessa raamatunkertomukset voivat koskettaa jopa niin, että niistä tulee orientoitumisapu koko elämää varten ja suunnan antajia elämälle. Kertomukset koskettavat lasta myönteisemmin ja eniten silloin, kun lapsi huomaa kertojan itse rakastavan kertomustaan. On siis lapsen oppimisen kannalta tärkeää, että lapsi näkee häntä vanhemman ihmisen rakastavan ja jakavan sitä, mitä rakastaa. (Kallioniemi ym. 2003, 68.)

5.2 Flanellokuvat ja lattiakuvat mukana kerronnassa

Hyvä keino kuvittaa raamatunkertomuksia on käyttää apuna flanellokuvia. Taustata, jolle kuvat asetetaan, on flanellikangasta ja niitä on erilaisia. Flaneliset irtokuvat tarttuvat taustakankaaseen, josta ne on myös helppo irrottaa. Kun esimerkiksi puuhun on lisätty pientä mieshahmoa esittävä flanellokuva, maahan Jeesus ja väkijoukko, voidaan kuvitella kertomus Sakkeuksesta. (Lukens 1966.)

Flanellokuvien käyttö vaatii yleensä harjoittelua, koska puhuttaessa niitä lisätään, siirretään ja poistetaan. Flanelot soveltuvat parhaiten kertomuksiin, joissa ei ole kovin monia tapahtumia. Flanellokuvia käytettäessä on hyvä muistaa, ettei kuvia saa olla liikaa vaan lasten mielikuvituksen tulee antaa täydentää kertomusta. Tarkoituksena on myös tehdä aina itse kertomuksesta ja aiheesta tärkeä, ei kuvista. (Lukens 1966.)

Lattiakuvatekniikka pohjautuu käytännön uskonnonpedagogiikkaan. Se sai alkunsa 1970-luvulla ja sitä on vuosien varrella kehitetty yhteistyössä päiväkotien henkilöstön kanssa. Tekniikka edustaa kokonaisvaltaista kasvatusnäkemystä, jonka taustalla on kristillinen Jumala- ja ihmiskuva. Siinä Raamatun kertomukset liitetään osaksi tavallisen ihmisen arkea ja kokemusmaailmaa. Lattiakuvatekniikkaa voi käyttää myös ilman uskonnollista arvopohjaakin, esimerkiksi satu-

jen tulkinnessa. Tekniikan tarkoituksena on tukea yksilön kasvua omaksi itseksensä ja tässä käytettyjen menetelmien avulla lapsi voi löytää oman tiensä ja oman sisäisen minänsä. Tekniikka soveltuu päiväkodin lisäksi myös alakoulun uskonnonopetukseen, nuorisotyöhön ja jopa aikuistyöhön, kunhan sitä hieman muokkaa kohderyhmälle sopivaksi. (Mäkinen 2007, 8, 15)

Lattiakuvatyöskentely tapahtuu piirissä, jossa ovat sekä kohderyhmä että ohjaajat. Piirin keskelle asetetaan liina, jonka päälle kertomus kootaan. Liinan väri voi olla esimerkiksi vihreä, joka herättää ajatuksia luonnosta. Lattiakuvat avautuvat yleensä keskustasta ylöspäin ja alkavat yhdestä esineestä. Keskellä oleva kuva kasvaa kerronnan edetessä, yksi esine kerrallaan. Piirissä olevat ihmiset osallistuvat myös usein kyseessä olevan lattiakuvan kokoamiseen. Sanallista ilmaisua voi toteuttaa myös laulamalla ja useasti tekniikkaan liittyy myös musiikki ja kehollinen ilmaisu. Tällä tavoin osallistujien on helppo samaistua koottavaan tarinaan, mikä onkin yksi lattiakuvien merkittävimmistä metodeista. Esillä olevia esineitä voidaan myös koskea ja kuunnella ja koristelumateriaalia voi käyttää joko pelkistetysti tai monipuolisesti. Materiaalin asettelussa kannattaa siirtyä pelkistetystä ilmaisusta materiaalin monipuolisempaan käyttöön. Materiaalit voivat olla liinoja, kiviä, naruja, oksia tai konkreettisia esineitä, kuten esimerkiksi kynttilöitä. Tekniikassa ohjaajalla on esikuvallinen rooli ja hänen tulee olla tosissaan siinä, mitä tekee. (Mäkinen 2007, 9–13,18)

6 LAPSEN USKON MAAILMA

Lapsella ja lapsen uskolla on erityisesti kristinuskon piirissä ollut suuri merkitys. Lapsi on jopa nostettu aikuisen esikuvaksi. Näin ollen aikuisen pitäisi monessa kohdin ottaa opiksi lapsesta, mutta samalla tulee tietenkin aina muistaa aikuisen vastuullinen tehtävä lapsen kasvattajana. (Salminen 2001, 79.)

Tutkija Roland Goldman on tutkinut 1950–1960-luvuilla lapsen uskonnollista ajattelua. Omien tutkimustensa ja muiden kehitysteorioiden pohjalta Goldman

on luonut omat uskonnollisen ajattelun kehityskautensa. Hänen mukaansa lapsen uskonnollinen kehitys etenee kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäinen niistä on niin sanottu esioperationaalinen, intuitiivisen uskonnollisen ajattelun vaihe, joka jatkuu noin 7–8 vuoden älykkyyssikään saakka. Toisena on konkreetin uskonnollisen ajattelun vaihe, joka kestää aina 11–12 tai 13–14 vuoden älykkyyssikään asti. Kolmas ja viimeinen vaihe on abstraktin eli varsinaisen uskonnollisen ajattelun vaihe. (Salminen 2001, 15.)

Perinteisesti lapsen uskon maailman tutkimus on keskittynyt lapsen jumalakäsitykseen ja sen kehittymisen seuraamiseen eri ikäkausina. Tämän alueen yksi tärkeimpiä tutkimuksen koulukuntia on psykoanalyttinen koulukunta, jonka tunnetuimpia edustajia ovat Sigmund Freud ja Erik Erikson. Uskonnolliset ajatukset Freud tulkitsi illuusioiksi, joihin lapset heijastavat toiveensa ihannoidusta vanhemmasta. Hänen teoriansa mukaan jumalakäsitys muotoutuu lapsen suhteesta omaan isäänsä. Lapsi muodostaa jumalakäsitystään varhaisista tunnekokemuksista, esimerkiksi isään kohdistetut rakkauden ja pelon tunteet heijastuvat jumalakuvaan. Lapsi lisää näihin tunteisiin niitä täyttymättömiä toiveitaan ja kaipauksiaan, joita isä ei ehkä ole kyennyt tyydyttämään. (Saarinen 2002, 17–18.)

Erik Erikson korosti myös lapsen varhaisten tunnekokemusten merkitystä jumalakäsityksen muotoutumisessa. Hän näki kuitenkin isän lisäksi myös äidin osuuden lapsen jumalakäsityksen rakentumisessa. Esimerkiksi pyhyiden kokeminen juontaa Eriksonin mukaan juurensa siitä kokemuksesta, jonka lapsi on kokenut vauvana suhteessa äitiinsä. Erikson myös lisäsi, että isän rakkaus tulee ansaita tottelemalla ja miellyttämällä häntä. Äidin rakkautta ei puolestaan tarvitse ansaita samalla tavalla kuin isän hyväksyntää. (Saarinen 2002, 18.)

Lapsen uskon maailmassa hengellisyydelle herkistäviä tapahtumia voivat olla muun muassa syntymä, kuolema, suru, rakkaus, juhla, epäonnistuminen tai palkinnon saaminen. Nämä edellä mainitut asiat voivat saada lapsen kyselemään ja kiinnostumaan hengellisistä asioista. Myös erilaiset hengelliset symbolit ja riitit kiinnostavat lapsia. Lapsen uskonnollisessa maailmassa mielikuvitus on hyvin oleellisessa asemassa. Näin ollen juuri lapsen mielikuvituksen ruokkiminen on erittäin tärkeää uskontokasvatusta toteutettaessa. (Saarinen 2002, 20,

22.)

Lapsen hengellisen maailman tärkeimpiä kysymyksiä ovat, kuka minä olen, minhin minä kuulun ja mikä on elämäni tarkoitus. Juuri näihin kysymyksiin vastaaminen on uskontokasvatuksen ydin. Oleellista on myös muistaa se, että lapsen hengellisyyden kehittymisen tukeminen on uskonnon tyrkyttämisen vastakohta. (Saarinen 2002, 22–23.)

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaari pohtii 10 käskyä linkitettyinä lapsen hyvään elämään. Hän toteaa, että lapsen oikeudet ovat mitä suurimmassa määrin aikuisten velvollisuuksia. Lapsella on oikeus saada kasvatusta myös moraalien ja rajojen luomisen kannalta. Lapsi ei voi tuntea kymmenen käskyn moraalisia ohjeita, jos hänelle ei kotona tai lähiyhteisössä niitä opeteta. Tässä myös isovanhemmat ja kummit voivat olla tärkeässä roolissa. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.)

Kymmenen käskyn ohjeet turvaavat myös lapsen hyvää elämää. Kymmenen käskyn antamien elämänohjeiden kannalta riskitkin ovat tuttuja: työstä ja kodin ulkopuolisista vastuista, esimerkiksi luottamustehtävistä voi muodostua eräänlainen "epäjumala", joka ohittaa tärkeämmät asiat elämässä. Myös lapsi, siinä missä aikuinenkin, tarvitsee lepopäivän yhdessäolona, pysähtymisenä ja pyhän kokemisena. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.)

Älä tapa -käsky ei pelkästään liity konkreettisesti ihmishengen riistämiseen vaan myös kehottaa välttämään väkivaltaa kasvatuksessa. Neljäs käsky, kunnioita isääsi ja äitiäsi on perheen arvostuksen perusta. Sukupolvien välinen kunnioitus ja sitoutuminen ovat samalla myös hyvän yhteisön ominaisuuksia. Vanhempana saa ja kuuluukin nöyryä sen edessä, että osaa olla kunnioituksen arvioinen ja hoitaa vanhemman velvollisuutensa. Parisuhteen rikkoutuminen on aina lapsen kannalta elämän suuri kriisi. Parisuhteen pysyvyyden tukeminen on useimmiten lasten hyvinvointia vahvistavaa. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Viitasaaren seurakunnan 10-käskyä keskustelutilaisuudessa 13.11.2006.) Lapsilla on myös omat kymmenen käskyä vanhemmilleen ja siinä käskyssä 6 pyydetään,

että "älä tee aviorikosta, sillä minä kärsin siitä eniten." (Suomen evankelis-luterilainen kirkko.) Parisuhteen pysyvyys ja siitä huolehtiminen ovat siis lapsen hyvän elämän kannalta hyvin oleellisia asioita.

7 RAAMATUN KYMMENEN KÄSKYÄ

Kertomus kymmenestä käskystä sai alkunsa Siinain autiomaassa, jonne Mooses saapui Israelin kansan kanssa. Autiomaassa Jumala puhui Moosekselle. Jumala varoitti Mooseksen kautta kansaa nousemasta Siinain vuorelle tai edes koskemasta sen juureen. Myöhemmin eräänä päivänä Siinain vuori oli kauttaaltaan savun peitossa ja Jumala laskeutui vuorelle. Tämän jälkeen Jumala kutsui Mooseksen luokseen vuorelle. Seuraavaksi Jumala antoi kymmenen käskyä kansalleen. (Raamattu, 2. Moos.19:1–25.)

Kymmenen käskyä kuuluvat seuraavasti: *"Minä olen Herra sinun Jumalasi. - - Sinulla ei saa olla muita Jumalia."* *"Älä käytä väärin Herran, Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka käyttää väärin Hänen nimeään."* *"Muista pyhittää lepopäivä."* *"Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa."* *"Älä tapa."* *"Älä tee aviorikosta."* *"Älä varasta."* *"Älä todista valheellisesti toista ihmistä vastaan."* *"Älä tavoittele toisen taloa. Älä tavoittele hänen vaimoaan, älä orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen."* (Raamattu, 2. Moos.20:2–17)

Kerrotaessa kymmenestä käskystä ja niiden sisältämästä merkityksestä lapsille, voidaan hyvin käyttää esimerkiksi vertauskuvia. Jeesuskin käytti paljon vertauskuvia, joilla toi sanan arkipäivän keskelle. Kymmenen käskyn merkitystä voi verrata hyvin esimerkiksi liikennesääntöihin. Oletettavaa on, että ilman liikennesääntöjä liikenteessä vallitsisi todellinen kaaos ja ihmiset toimisivat mielensä mukaan. Entä mitä tapahtuisi, jos ihmiset lopettaisivat noudattamasta kaikkia hyviä ja oikeita asioita, joita heille on opetettu jo lapsena. Seurauksena voisi olla

muun muassa se, että kukaan ei enää pitäisi varastamista rikoksena vaan ihmiset esimerkiksi haalisivat kaupasta tavaroita maksamatta. Näiden edellä mainittujen esimerkkien avulla lapsikin kykenee ymmärtämään, että sääntöjä on hyvä olla ja ne tuovat turvaa arjessa. (Hörkkö 2000, 7–8.)

Vanhempien kunnioitus on asia, jonka jokainen lapsi tiedostaa, vaikka ei aina niin toimisikaan. Raamatun neljännessä käskyssä Jumala kehottaa kunnioittamaan isää ja äitiä. Jumala on saattanut isän ja äidin erityisasemaan lastensa kasvattajiksi ja huoltajiksi. Heitä tulee kunnioittaa ja totella ja heidän neuvojaan ja pyyntöjään tulee noudattaa. Vanhemmille ei kuulu puhua rumasti eikä heille saa huutaa. Kun isä ja äiti tulevat vanhoiksi, lapsen tulisi vuorostaan pitää heistä huolta eikä hylätä heitä. Vanhemmat eivät silti saa kohdella lapsiaan millä tavalla tahansa, sillä lapset ovat Jumalan antama lahja eivätkä vanhempien omaisuutta. (Hörkkö 2000, 20–21.)

Lapsi on tietoinen siitä, että varastaminen on väärin. Usein varastamisen käsite kuitenkin ymmärretään hyvin suppeasti, esimerkiksi kaupasta varastamiseksi. Varastamista on kuitenkin myös muun muassa luonnon turmeleminen ja koulussa lunttaaminen. Myös nämä asiat olisi hyvä tuoda esille lasten kanssa keskustellessa. Nämä kaikki edellä mainitut esimerkit sisältyvät seitsemänteen käskyyn, joka on ”älä varasta”. (Hörkkö 2000, 30.)

Jokainen on varmasti joskus joutunut valheen kohteeksi. Ystävä on saattanut kertoa, että on kuullut asioita, jotka eivät pidä paikkaansa. Jos puhuu asioita, jotka eivät ole totta, silloin valehtelee. Ja valehtelu on aina väärin ja se tuntuu pahalta. Esimerkiksi koulussa on saattanut tulla välitunnilla tappelu ja opettaja saattaa pyytää ulkopuolisia kertomaan, mitä tilanteessa on tapahtunut. Tällöin kertojan tulee olla rehellinen ja sanoa myös se, jos ei ole tilanteesta täysin tietoinen. Ei riitä, että luulee nähneensä jotakin vaan asiasta täytyy olla täysin varma. Kahdeksas käsky, ”älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi” kattaa juuri edellä mainitut asiat ja nämä toimivat lapsille helppoina esimerkkeinä kahdeksannen käskyn ymmärtämisessä. (Hörkkö 2000, 34.)

8 TOIMINTATUOKIOIDEN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Tuokioiden osalta henkilökohtaisena tavoitteena oli kehittyä ammatillisessa mielessä tuleviksi sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisiksi ja kehittää omia työkentelytapoja sekä yksilötyössä että tiimityöskentelyssä. Tulevina sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisina pidämme erittäin tärkeänä tiimityöskentelyn osaamista ja sen merkityksen ymmärtämistä. Tavoitteena oli, että tämän opinnäytetyön tekemisen kautta harjaantuisi luomaan, toteuttamaan ja arvioimaan päiväkodissa tehtäviä tuokioita. Sen lisäksi tavoitteena oli saada tärkeää lisätietoa uskontokasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta tulevaa ammattia ja työtä ajatellen. Yhteistyöpäiväkoti Lemmikin kanssa oli tarkoitus kehittää kyseisen työyhteisön käytäntöjä uskonnollisten asioiden käsittelyssä. Tavoitteena oli myös, että tämän opinnäytetyön ja siihen kuuluvien toimintatuokioiden kautta olisi mahdollista avata käsittelemiemme käskyjen sisältämää arvomaailmaa nykyajan lapsille.

Kohderyhmää ajatellen tavoitteena oli luoda päiväkotiin mielekkäitä päivähetkiä. Lisäksi pyrkimyksenä oli antaa lapsille uusia näkökulmia ja ajattelemisen aihetta valittuihin käskyihin pohjautuen. Lapsille pyrittiin kertomaan jossain määrin opetuksellisessa mielessä elämänarvoja. Tavoitteena oli myös, että lapset oppisivat sosiaalisia ryhmässä olemisen taitoja yhteisten tuokioiden kautta.

Todella hyvä mahdollisuus arvojen oppimiseen on esimerkki, joka voi löytyä vaikkapa laulusta, kertomuksesta, sadusta tai arkielämästä. Niiden kautta lapsi yleensä oivaltaa, että niin auttavaisuus kuin uskollisuuskin ovat hyödyksi ja iloksi. Samoin lapsi huomaa, että toisia loukkaavilla sanoilla ja teoilla on ikäviä seurauksia. (Ylönen 1/2005, 19.) Tämän vuoksi toiminallisuutta hyödynnetään arvoja käsitellessä.

Ennen tuokioiden suunnittelua ja toteutusta, mahdollisina haasteina pidimme ensinnäkin vaativaa aiheen valintaa, sillä uskontokasvatus päiväkodeissa on jonkin aikaa näyttänyt olevan negatiivisessa valossa. Suuntana on ollut se, että uskontokasvatus päiväkodeissa on vähentynyt. Yhtenä haasteena oli myös se, että saatamme odottaa itseltämme liikoja ja pettyä, jos emme omasta mieles-

tämme onnistu tuokioiden suunnittelussa tai toteutuksessa haluamallamme tavalla. Lasten henkinen läsnäolo tuokioiden aikana oli myös asia, johon suhtauduimme suunnitteluvaiheessa varauksella. Myös ryhmän mahdollinen levottomuus ja vilkkaus sekä niitä ajatellen omat ryhmänhallintataitomme mietitytti meitä ennen tuokioiden toteutusta. Mahdolliset sairastelut aiheuttavat myös oman haasteensa, ja niihin oli myös varauduttava. Yhteistyöpäiväkodin kanssa oli sovittu, että mikäli sairastumisia tulee, tuokioiden toteuttamisajankohtaa siirretään aina tarvittaessa tuonemmaksi.

Toteutimme erilaisia toimintatuokioita, joissa käsiteltiin käskyjä neljä: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”, seitsemän: ”Älä varasta” ja kahdeksan: ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi”. Lasten iän ja keskittymiskyvyn huomioon ottaen toteutetut tuokiot olivat lyhyitä ja ytimekkäitä, noin 25 minuuttia kestäviä. Kyseiseen aikatauluun ei kuitenkaan ole laskettu tuokioiden lopussa olleita toiminnallisia osuuksia. Lasten vanhemmilta saatiin luvat valokuvaukseen, joten tuokiot voitiin myös valokuvata. Samalla myös varmistettiin, että lapset kuuluivat evankelis-luterilaiseen seurakuntaan ja saivat osallistua uskonnollisiin tuokioihin.

Tuokioita toteutettiin eri menetelmin, esimerkiksi käyttämällä apuna Raamatun kertomuksia, flanellokuvia sekä keskustelua lasten kanssa. Tarkoituksena ei ollut kertoa käskyistä aikuisten tavalla, vaan muokata ne lapsille sopiviksi. Tuokioissa ei ollut tarkoitus korostaa käskyjen uskonnollisuutta eikä sitä, että valitut käskyt ovat osa Raamatun kymmentä käskyä vaan ne tuotiin lapsille hyvänä oppina moraalisesti oikeanlaisesta käyttäytymisestä.

Päiväkodin henkilökunnalta pyydettiin kirjallista palautetta tuokioista. Palautteet analysoitiin osana tuokioiden arviointia. Saatuja palautteita analysoitiin käyttämällä apuna sisällönanalyysi-menetelmää. Sisällönanalyysi soveltuu hyvin laadullisen tutkimuksen käyttöön. Kyseisellä menetelmällä voidaan hyvin analysoida täysin strukturoimatontakin aineistoa. Sisällönanalyysissa on tarkoitus saada tiivistetyssä ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tällä menetelmällä aineisto voidaan kuitenkin vain järjestää varsinaisten johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103–104) Tuokioista saatuja palautteita analysoitiin laadullisessa mielessä, koska kyseessä oli laadullinen tutkimus. Oleellista palautteissa oli niiden sisältö ja merkitys, toisin kuin määrällises-

sä tutkimuksessa. Saatuihin vastauksiin perehdyttiin ja niistä poimittiin samankaltaisuuksia, jotta palautteet tiivistyivät johtopäätösten tekoa varten. Muodostuneista johtopäätöksistä saatiin osa hankkeen arviointia.

Tuokioita seuranneet lastentarhanopettajat saivat jokaisen tuokion jälkeen oman kirjallisen lomakkeen, jossa oli kysymyksiä palautteen antoa varten. Kysymykset olivat seuraavanlaiset: 1. Käsittelikö tuokio mielestäsi kyseistä käskyä ja miten? 2. Oliko tuokio mielestäsi tehty hyvin ja mitä muutoksia/lisäyksiä olisit tehnyt/toivonut? 3. Minkä arvosanan antaisit tuokiosta kokonaisuutena asteikolla yhdestä viiteen? (Liite 4).

9 ENSIMMÄINEN TUOKIO: ”KUNNIOITA ISÄÄSI JA ÄITIÄSI”

Ensimmäisen tuokion aiheena oli neljäs käsky ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”. Tuokio toteutettiin joulukuun alussa 2009. Läsä oli 14 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoiton ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta.

Ennen tuokion alkua lapset asetettiin istumaan puoliympyrän muotoon lattialle ja itse istuuduimme ympyrän toiselle puolelle lasten näkyville. Tällä tavoin jokainen lattialla istuva näki ja kuuli toisensa selvästi. Tuokio aloitettiin kertomalla Raamatun kertomus Tuhlaajapojasta (Heinimäki 2009, 228–230), jota elävöitettiin lattiakuva-tekniikkaa apuna käyttäen. Toinen meistä luki kirjan kertomuksen, jonka edetessä toinen asetteli lattiakuvia liinalle. Kertomuksen loppuksi yksi lapsista sytytti kynttilän, joka symboloi kertomuksessa ollutta isä-poikasuhdetta.

Kertomuksen jälkeen syvennyttiin aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa vanhempien kunnioittamisesta ja arvostamisesta sekä heidän merkityksestään lasten jokapäiväisessä elämässä. Keskustelua ohjattiin kysymyksillä ja myös lapset nostivat esille seikkoja omista vanhemmistaan. Seuraavaksi lasten kes-

ken laitettiin kiertämään enkeliä esittävä lelu, joka symboloi vanhempien antamaa turvaa ja huolenpitoa. Saadessaan lelun käteensä, jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa, miten on auttanut vanhempiaan kotona. Ennen kuin lapset saivat aloittaa, näytimme itse esimerkkiä kertomalla omat kokemuksemme vanhempien auttamisesta. Kun kaikki lapset olivat jakaneet kokemuksensa muille, yksi lapsista sai sammuttaa aiemmin sytytetyn kynttilän. Lopuksi siirryttiin lasten kanssa viereiseen tilaan, jossa heitä odotti paperi ja värikyniä. Jokaisen lapsen tehtävänä oli piirtää kuva omista vanhemmista, joka oli ikään kuin kunnian osoitus omille vanhemmille. Lapset saivat viedä piirustukset mukanaan kotiin vanhemmille näytettäväksi. (Liite 1.)

Tuokiossa käytetty lattiakuva-tekniikka osoittautui toimivaksi tavaksi havainnollistaa kertomusta. Lapset keskittyivät hyvin ja olivat rauhallisia koko tuokion ajan. Keskusteluosuudessa lapset olivat hyvin mukana ja jokainen osallistui keskusteluun. Sekä meidän että tuokioita seuranneiden ammattilaisten mielestä pystyimme osallistamaan lapset hyvin tuokion toteutukseen. Osiossa, jossa lelu laitettiin kiertämään lasten kesken, varmistettiin se, että jokainen osallistui ja silloin, kun yksi puhui, muut kuuntelivat. Hyväksi havaittiin myös se, että lasten spontaanille keskustelulle oli varattu aikaa ja heille myös annettiin siihen mahdollisuus. Lisäksi koimme toimivaksi myös sen, että toinen meistä oli vuorollaan vetovastuussa tuokion aikana. Koimme, että täydensimme toisiamme hyvin tuokion kulun aikana ja pysyimme aikataulussa.

Palautteissaan ammattilaiset olisivat toivoneet, että tuokio olisi käsitellyt myös ylipäättään kaikkien vanhempien ihmisten kunnioittamista. Itse tiedostimme tämän seikan jo suunnitellessamme tuokiota, mutta halusimme pysyä uskollisina käsittelemällemme käskylle, ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”. Kysymys kuitenkin oli nimenomaan isästä ja äidistä eikä vanhemmista ihmisistä yleensä. Ammattilaiset pitivät tuokion kestoa sopivana ja kokivat meidän olleen lasten kanssa luontevia. Myös ryhmänhallintataidoista tuli kiitosta.

10 TOINEN TUOKIO: "ÄLÄ VARASTA"

Toisen tuokion aiheena oli seitsemäs käsky "Älä varasta". Tuokio toteutettiin joulukuun alussa 2009. Läsnä oli 18 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoiton ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta.

Ennen tuokion alkua lapset asetettiin istumaan tuoleille puoliympyrän muotoon ja itse istuudimme lapsia vastapäätä. Tällä kerralla tuokio aloitettiin lukemalla Raamatun kertomus Sakkeuksesta (Saarinen 2002, 107–108). Kertomusta kuvitettiin Flanello-kuvia käyttäen. Tässä tuokiossa viime kerralla kertomuksen lukuvuorossa ollut asetteli Flanello-kuvia ja toinen vuorostaan luki kertomuksen lapsille.

Kertomuksen jälkeen perehdyttiin tuokion aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa varastamisesta. Keskustelua ohjattiin käymällä läpi varastamis-sanan merkitystä. Samalla eriteltiin esimerkiksi, mikä on varastamisen ja lainaamisen ero. Lapset osoittivat myös omaa oivaltamistaan tuomalla esille esimerkkejä

varastamisesta ja siihen liittyvistä seurauksista. Keskusteluosiota seurasi itse keksimämme mukileikki. Pöydälle laitettiin ylösalaisin neljä mukia, joissa jokaisessa oli jokin numero/luku. Jokaisen mukin sisällä oli lappu. Yhdessä oli varastamista käsittelevä runo, toisessa oli opetus samaisesta aiheesta, kolmannessa ja neljännessä oli kysymyksiä varastamisesta. Leikki eteni esikoululaisille tutulla viittaustekniikalla. Kun lapsi viittasi, hän pääsi valitsemaan mieleisensä mukin, mutta ennen kuin mukiin pääsi katsomaan, lapsen piti kertoa, mikä numero mukin kyljessä oli. Tämän jälkeen lapsi meni takaisin paikallensa ja mukin sisältö luettiin lapsille. Mukileikin avulla lapset harjoittelivat esikoululaisille tuttuja numeroita.

Tämänkin tuokion lopuksi lapset ohjattiin siirtymään viereiseen tilaan, jossa heille annettiin tehtäväksi muovilla vahasta lempilelunsa. Muovailun ideana oli se, että lapset saivat miettiä, minkä lelun kadottaminen tuntuisi heistä pahalta ja mistä lelusta he eivät haluaisi luopua. Tällä tavoin aihe konkretisoitui lapsille vielä paremmin. Syntyneet vahataideteokset kerättiin näyttelyksi kyseisen Huvi-kumpu-ryhmän luokkatilaan. (Liite 2.)

Kertomuksen aikana käytetyt Flanello-kuvat herättivät lapsissa mielenkiintoa ja kertomus Sakkeuksesta konkretisoitui. Lapset olivat keskittyneitä ja rauhallisia koko tuokion ajan. Keskusteltaessa kertomuksesta ja tuokion aiheesta, lapset esittivät runsaasti omia mielipiteitään sekä kokemuksiaan ja näin ollen olivat aiheesta hyvin perillä. Mukileikki osoittautui lapsille mieluisaksi. Lapset osasivat hyvin numeroita ja he myös viittasivat innokkaasti. Muovailuosuudessa lapset ymmärsivät tehtävänannon ja ryhtyivät heti toimeen.

Omasta ja lasten mielestä tuokio sujui hyvin. Lapset kertoivat, että oli kivaa ja meidänkin mielestä he näyttivät viihtyvän hyvin. Yksi seikka kuitenkin jäi meitä vaivaamaan. Lukiessamme kertomusta toinen ryhmän ohjaajista poistui yllättäen paikalta eikä palannut enää tuokion aikana takaisin seuraamaan tuokiota. Asia vaivasi meitä, sillä olimme sopineet, että jokaista tuokiotamme on seuraamassa molemmat lastentarhanopettajat. Näin ollen saimme siis vain yhden palautteen tuokiosta. Vaikka yksi työntekijöistä lähti kesken tuokion pois, emme kokeneet sen vaikuttavan tuokion onnistumiseen. Kaiken kaikkiaan koimme tuokion myös itse mukavana kokemuksena ja saimme taas huomata ryhmän-

hallintataitojemme kehittyneen. Olimme tyytyväisiä siitä, että osasimme tehdä tuokiosta positiivisen ja mukavan, vaikka aihe sinänsä olikin kieltomuodossa, ”Älä varasta”. Myös tuokiota seurannut työntekijä mainitsi kirjallisessa palautteessaan, että tuokio käsitteli hyvin ja selkeästi kyseistä käskyä ja että se sai lapset innokkaasti mukaansa.

11 KOLMAS TUOKIO: ”ÄLÄ LAUSU VÄÄRÄÄ TODISTUSTA LÄHIMMÄISESTÄSI”

Kolmannen tuokion aiheena oli kahdeksas käsky ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi”. Tuokio toteutettiin joulukuun puolessa välissä vuonna 2009. Läsä oli 16 esikouluikäistä lasta sekä kaksi päivähoidon ammattilaista, jotka seurasivat ja arvioivat työskentelyä. He osallistuivat tuokioihin ainoastaan seuraajan ja valokuvaajan roolissa. Tuokio koostui neljästä aiheeseen liittyvästä osasta. Kahdesta edellisestä tuokiosta poiketen tämän tuokion käsky jouduttiin muokkaamaan esikouluikäisille lapsille sopivaksi. Koska käsky ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsi” oli liian vaikeaselkoinen tämän ikäisten lasten ymmärrettäväksi, päätimme yksinkertaistaa asiasisällön käsittelemällä tuokiota

muodossa ”älä valehtele tai puhu pahaa toisista ihmisistä”.

Ennen tuokion alkua lapset laitettiin istumaan lattialle patjojen päälle puoliympyrän muotoon ja me istuuduimme jälleen heidän eteensä. Kolmannessa tuokiossa luettiin kuvakirja nimeltään Roosin pikku valhe (Rankin 2007). Verrattuna edellisiin tuokioihin, tällä kertaa kertomuksen havainnollistamisessa käytettiin kyseisen kuvakirjan omaa kuvitusta.

Koska tuokion toteutusajankohta oli jo niin lähellä joulua, tuokioon otettiin mukaan pieni jouluun liittyvä elementti, joulusukka. Joulusukassa oli opetus valehtelusta sekä runo kyseisestä aiheesta. Nämä luettiin ääneen lapsille. Tämän jälkeen keskusteltiin lasten kanssa aiheen herättämistä ajatuksista. Keskustelua seurasi kuiskaamisleikki, jonka idea oli sama kuin rikkinäinen puhelin-leikissä. Lattialla siirryttiin istumaan piiriin, jossa kerrottiin leikin säännöt. Leikki alkoi niin, että ensin toinen meistä laittoi aiheeseen liittyvän lauseen kiertämään kuiskamalla sen vieressään istuvalle lapselle. Lause kiersi korvasta korvaan ja kun lause tuli takaisin lähettäjälle, se lausuttiin ääneen ja kuunneltiin kuinka paljon se oli muuttunut matkan varrella. Leikkiä jatkettiin vielä kahden muun lauseen verran. Ideana leikissä oli se, että lapset saivat itse huomata, miten jokin asia voi muuttua, kun sitä kerrotaan ihmiseltä toiselle. Lisäksi leikki tuki tuokion aiheita ja konkretisoi myös keskustelussa esiin tulleita asioita. Tuokion loppuun siirryttiin lasten kanssa toiseen tilaan, jossa heille annettiin tehtäväksi piirtää paperille oma kuvansa. Kaikkien kuvat koottiin yhteen Huvikummun aulan seinälle ja otsikoksi laitettiin lause, ”Täällä emme puhu pahaa toisistamme”. Näin myös jokainen päiväkodissa vieraileva näki lasten antaman lupauksen olla puhumatta pahaa toisistaan. (Liite 3.)

Tuokion alussa käyttämämme kuvakirja osoittautui mieleiseksi sekä lapsille että päiväkodin ammattilaisille, jotka olivat kiinnostuneita käyttämään kyseistä kirjaa myös jatkossa. Kirjan valinta ei ollut helppo, koska kriteereinä oli, että kirjan kuvien tulisi olla isoja ja värikkäitä sekä kirjan tarinan piti käsitellä juuri kyseistä aihetta. Kirja valikoitui monien ehdokkaiden joukosta.

Tuokion aihe synnytti paljon keskustelua ja välillä lapsia saikin hieman rauhoitella puhumaan vuorotellen ja kuuntelemaan myös toisia. Lapset tuntuivat ymmär-

tävän hyvin tuokion aiheen kertomalla esimerkiksi omia kokemuksiaan valehte-
lusta. Tuokiossa käytiin myös läpi, mitä tarkoittaa narraaminen ja juoruaminen.
Sekä omasta mielestämme että ammattilaisilta saatujen palautteiden pohjalta
tuokio oli hyvä kokonaisuus ja käsitteli kaikilta osiltaan aihetta perusteellisesti.
Toinen ammattilaisista mainitsi palautteessaan, että tuokion olisi ehkä voinut
pitää vain puolelle ryhmälle kerrallaan, koska ryhmä oli tällä kerralla levoton
joulunodotuksesta. Siitä huolimatta onnistuimme pitämään ryhmän hyvin hallin-
nassa myös ohjaajien mielestä.

Kuiskausleikki auttoi konkretisoimaan tuokion aiheen. Leikki oli hyvä esimerkki
siitä, miten juurutkin muuttuvat kulkiessaan ihmiseltä toiselle. Leikki näytti ole-
van lasten mieleen ja kaikilla oli myös hauskaa sen parissa. Tuokion lopuksi
tehtyjen piirustusten pohjalla oli ajatus siitä, että kaikki sitoutuisivat lupaukseen
olla puhumatta pahaa ja myös olla kiusaamatta toisia, niin fyysisesti kuin henki-
sestikin.

12 POHDINTA

Kun kymmenestä käskystä oli valikoitunut kolme käskyä tuokioiden aiheiksi, lähdimme suunnittelemaan niiden sisältöä. Aluksi suunnittelu ei ollutkaan kovin helppoa ensinnäkään sen vuoksi, että molempien päiväkotiharjoitteluista oli kulunut jo jonkin aikaa. Toisena haastavana tekijänä oli se, että osa valikoiduista käskyistä oli kielteisessä muodossa ja tuokioista haluttiin kuitenkin positiivisia ja mielekkäitä. Alun hankaluuksista huolimatta, ideoita tuokioiden sisällöstä alkoi kuitenkin syntyä ja saimme luotua kolme itsenäistä tuokiota, jotka olivat rakenteeltaan yhtenäisiä.

Tuokioiden toteutus osoittautui tavoitteiden kannalta onnistuneeksi. Koemme, että tuokiot ja koko opinnäytetyömme kehitti meitä ammatillisesti ja kykenimme hyödyntämään koko osaamistamme tulevana lastentarhanopettajan pätevyyden omaavina sosiaali- ja diakonia-alan ammattilaisina. Tuokioiden avulla tiimityöskentelytaitomme paranivat ja suunnitteluvaiheessa haasteena pitämämme ryhmähallintataitomme osoittautuivat riittäviksi. Ennen tuokioiden toteutusta koimme, että kymmeneen käskyyn pohjautuva aiheemme saattaa olla liian haastava ja lapset eivät ymmärtäisi niiden ajatusta tai eivät olisi henkisesti läsnä. Huolestamme osoittautuivat kuitenkin turhiksi ja lapset sekä aikuiset olivat hyvin perillä asioista jokaisen tuokion ajan. Lisäksi saimme sellaisen kuvan, että lapset oppivat käskyjen eettisen puolen ja ymmärsivät niiden olevan myös oppia oikeanlaisesti moraalisesti käyttäytymisestä. Opinnäytetyön alussa asetimme tavoitteeksemme oppia itse lisää uskontokasvatuksesta sekä varhaiskasvatuksesta. Edellä mainittuun teoriaan ja erityisesti Porin kaupungin esiopetussuunnitelmaan tutustuminen jo ennen tuokioiden suunnittelua edesauttoi ja helpotti meitä luomaan juuri esikouluikäisille sopivia tuokioita.

Opinnäytetyön loppuvaiheessa mietimme, mitä olisimme tehneet toisin. Tuokioiden osalta pohdimme, että tuokiot olisi voinut toteuttaa myös pienemmän osallistujamäärän kanssa. Tämä olisi lisännyt yksittäisen lapsen entistä parempaa mahdollisuutta osallistua esimerkiksi keskusteluihin. Tämä olisi myös mahdollistanut sen, että tuokioista olisi voinut tehdä vielä enemmän osallistavia lapsia ajatellen. Lisäksi johonkin tuokioon olisi voinut lisätä enemmän liikunnalli-

suutta, sillä lastentarhanopettajat kertoivat ryhmän olevan hyvin liikunnallinen. Tuokiot olisivat voineet ilmentää myös osaltaan meneillään olevaa joulunalusai-kaan, mutta halusimme luoda niistä toteutukseltaan juhlapyhistä riippumattomia.

Tutustuttuamme uskontokasvatuksen tilanteeseen teorian ja yhteistyöpäiväko-
timme kautta, tulimme siihen tulokseen, että uskontokasvatusta ja eettisyyttä
tulisi lisätä päiväkotien arkeen. Niiden kautta lapsi oppii tärkeitä arvoja tulevai-
suutta varten, koska sekä uskontokasvatus että eettisyys ovat osa varhaiskas-
vatus- ja esiopetussuunnitelmaa, päivähoidon ammattilaisia tulisikin mieles-
tämme enemmän rohkaista toteuttamaan uskontokasvatusta lasten vuoksi.
Suurelta osin tähän vaikuttaa päiväkotien omat asenteet ja jokaisen päiväkodin
johtajalla on suuri merkitys henkilökunnan asenteiden muuttamisessa. Yhteis-
työpäiväkotimme johtaja otti aiheemme avoimesti vastaan, sillä hän oli jo odot-
tanutkin vastaavanlaista toimintaa heidän päiväkotiinsa. Tästä päättelimmekin,
että päiväkodeissa on tarvetta uskonnollisten tuokioiden ja asioiden opetukselle.
Henkilökohtaisia tavoitteitamme ajatellen opimme mielestämme lisää uskonto-
kasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta opinnäytetyöprosessin aikana.

Olemme nyt työn lopussakin tyytyväisiä siihen, että toteutimme hankkeemme
päiväkodin esikouluikäisille lapsille. Tämä vahvisti haluamme työskennellä var-
haiskasvatuksen puolella tulevaisuudessa. Lisäksi se, että valitsimme menetel-
mäksemme toteuttaa toiminnallisia tuokioita, edesauttaa kykyämme toteuttaa
niitä jatkossakin ja mielestämme tämä menetelmä toimi hyvin käskyjen käsitte-
lemisessä. Liitimme opinnäytetyöhömmme toteuttamiskelpoiset ohjeet tuokioista,
jotta myös muilla alan ammattilaisilla olisi mahdollisuus toteuttaa niitä. Pohties-
samme varhaiskasvatuksessa toteutettavaa uskontokasvatusta ja sen tulevai-
suutta, jatkotutkimusaiheita ajatellen olisi mielenkiintoista, jos tehtäisiin tutkimus
Suomessa olevien päiväkotien tämänhetkisestä uskontokasvatustilanteesta.

Jo edellä mainittujen seikkojen lisäksi, opinnäytetyöprosessimme antoi meille
runsaasti eväitä tulevaa työtämme varten. Yhteistyöpäiväkodin henkilökunnalta
sekä lapsilta saadut palautteet kannustivat ja rohkaisivat meitä jatkossakin tart-
tumaan haastaviin kysymyksiin. Saimme myös lisää uskoa ja luottamusta
omaan ammattitaitoomme ja kykyihimme. Lastentarhanopettajien palautteista
päättellen he saivat tuokioidemme kautta vaihtelua työhönsä sekä ideoita toteut-

taa vastaavanlaisia tuokioita. Lisäksi he saivat materiaalivinkkejä omiin tuokioihinsa. Uskomme myös, että lastentarhanopettajat saivat hieman rohkaisua etiikan ja katsomuksen opetukseensa. Lapsilta saamamme palautteen perusteella tulkitsimme, että lapset saivat mielekkäitä päivähetkiä, joka olikin yksi tavoitteistamme. Lapset saivat myös vaihtelua päiväkodin arkeen ja yhdessä tekemisen iloa. Ennen kaikkea onnistuimme sekä meidän että lasten mielestä tuomaan positiivisella tavalla eettisiä arvoja lasten elämään.

LÄHTEET

- Heinimäki, J. 2009. Suomen lasten Raamattu. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Hilksa, P., Kallioniemi, A. ja Luodeslampi, J. 2005. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Kirjapaja Oy. Hämeenlinna.
- Hörkkö, J. 2000. Lasten katekismus. Hämeenlinna. Karisto Oy.
- Kallioniemi, A., Räsänen, A. ja Hilksa, P. 2003. Lapsen sielun maisema. Hakapaino. Helsinki.
- Kuokkanen, R., Kiviranta M., Määttänen J. ja Ockenström L. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 2007. Juvenes Print Oy. Tampere.
- Laki lasten päivähoidosta 304/1973 2a§. Viitattu 25.9.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Lapsiasiavaltuutettu. Kymmenen käskyä - elämän oma laki. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/view/1396953>
- Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2004. Lastentarhanopettajaliitto. Helsinki. Esite.
- Lehtinen, J 2003. Eeva Sisko Vaalgamaa tutki kymmenvuotista kädenvääntöä: Kirkko tyytyi kompromissiin päiväkotien uskontokasvatuksessa. Kotimaa 48/2003, 12.
- Lukens, B. 1966. Raamatun kertomuksia flanosarjana. Opettajan opas. Tryckmästarna, Gislaved, Sveden.
- Mattila, K-P. 2003. Lapsidiakonian käsikirja. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Mäkinen, A. Lattiakuvat. 2007. Lasten Keskus Oy. Helsinki.
- Porin kaupunki i.a. Porin kaupungin perusturva, päiväkodit. Viitattu 14.11.2009.
<http://www.pori.fi/perusturva/lapsiperheet/paivahoito/paivakodit.html>
- Porin kaupunki 2009. Porin kaupungin esiopetussuunnitelma. Viitattu 3.3.2010.
http://www.pori.fi/perusturva/lapsiperheet/paivahoito/esiopetussuunnitelma_22062009.doc
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöönottoon ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rankin, L. 2007. Roosin pikku valhe. Karkkila. Kustannus-Mäkelä Oy.

- Saarinen, S. 2002. Päivähoidon uskontokasvatus. Kaikille tilaa riittää. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Salminen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Hakapaino. Helsinki.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Älä vaikene! Unelma väkivallattomasta perheestä. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.evl.fi/vakivallastasoovintoon/materiaalit/virikemateriaalit/unelmavakvalperheesta.pdf>
- Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vapaa-ajattelijain Liitto ry. Ruokarukous ei kuulu esiopetukseen. Lehdistöiedote 2.10.2009. Viitattu 5.10.2009.
<http://www.vapaa-ajattelijat.fi/lausunnot/ruokarukous>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Viitattu 25.9.2009.
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>
- Varhelahti, J. ja Virtalaine, T. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 9.11.2009.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 14 artikla. Viitattu 25.9.2009.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf
- Ylönen, H. 2005. Lapsi oppii arvoja kertomuksista ja lauluista. Lastentarha1/2005, 19.
- Ylönen, H. ja Luumi, P. 2002. Kertomus on tie. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Åsvik, A. 1997. Tunnustuksellista vai ei? Lastentarha 4/1997, 12.

LIITE 1

Ensimmäinen tuokio: Neljäs käsky: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi”

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- tarina Tuhlaajapojasta, esimerkiksi Suomen lasten Raamattu- kirjasta
- vihreä liina
- rahaa
- koruja
- sikaa kuvaava esine
- kynttilä
- enkeli esittävä esine
- värikyniä ja piirustuspaperia

1. Luetaan tarina Tuhlaajapojasta (Heinimäki 2009. Suomen lasten Raamattu). Tarinan aikana pöydälle tai lattialle asetellaan ensin vihreä liina pohjaksi. Sen jälkeen liinan päälle asetellaan tarinan kerronnan mukaisesti rahaa ja koruja, seuraavaksi jokin sikaa kuvaava esine. Tarinan loppuksi liinalle laitetaan kynttilä, joka sytytetään yhdessä lapsen kanssa.
2. Lasten kanssa keskustellaan aiheesta vanhempien kunnioittaminen ja arvostaminen. Lisäksi pohditaan vanhempien merkitystä, keskustellen muun muassa äitien- ja isänpäivästä. Keskustelua ohjataan tarpeen mukaan kysymyksillä.
3. Seuraavaksi lapset asetetaan puoliympyrän muotoon ja lasten kesken laitetaan kiertämään enkeliä esittävä lelu, joka symboloi vanhempien antamaa turvaa ja huolenpitoa. Saadessaan lelun käteensä, jokainen lapsi vuorollaan kertoo, miten on auttanut vanhempiaan kotona.
4. Lapsille annetaan värikyniä ja paperia ja heille annetaan tehtäväksi piirtää omat vanhempansa tai oman perheensä.

LIITE 2

Toinen tuokio: Seitsemäs käsky: ”Älä varasta”

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- tarina Sakkeuksesta, esimerkiksi Kaikille tilaa riittää – kirjasta
- Flanellokuva- sarja
- neljä mukia
- tussi
- paperia
- muovailuvaha

Mukien sisällöt:

- Lyhyt opetus siitä, mitä varastaminen tarkoittaa:

Varastaminen on siis sitä, että ihminen ottaa itselleen ilman lupaa jotain toiselle kuuluvaa. Useimmiten varastamisella tarkoitetaan rahan tai tavaran ottamista. Mutta myös aikaa voi varastaa. Monet ihmiset tekevät liikaa työtä. Liika työnte-ko voi siis varastaa sitä aikaa, minkä pitäisi viettää perheen ja lapsien kanssa. Luonnonvarojenkin, kuten esimerkiksi puhtaan veden, tuhlaaminen voi myös olla varastamista. Silloin varastamme tulevilta sukupolvilta jotain heille kuulu-
vaa.

- Runo, jonka nimi on Älä varasta!

Maailmamme on yhteinen
yhteinen on tämä maa.
Luomakunta aarteitaan
kaikille tarjoaa.

Yhteinen on taivaan aurinko
yhteistä kukat ja puut,
kaikkia varten ne kasvavat
ruokkimaan nälkäisten suut.

Maailmamme on yhteinen
 toiselta ottaa ei saa.
 Hyvyyttään Jumala taivaassa
 kaikille lahjoittaa.
 Tämä siis muistakaa,
 ei saa varastaa!

1. Kysymys: Mitä tekisit, jos löytäisit kadulta jonkun kotiavaimet tai kännykän?
  2. Mitä pitää tehdä, jos haluaa leikkiä jonkun toisen lelulla? Entä mitä pitää tehdä, kun on jo leikkinyt sillä lelulla?
1. Luetaan tarina Sakkeuksesta (Saarinen 2002. Kaikille tilaa riittää). Tarina havainnollistetaan Flanello-kuvin. Kuvia lisätään ja poistetaan taustakankaalle tarinan mukaisesti.
  2. Kertomuksen jälkeen perehdytään tuokion aiheeseen keskustelemalla lasten kanssa varastamisesta. Keskustelua ohjataan käymällä läpi varastamis-sanan merkitystä. Samalla eritellään esimerkiksi mikä on varastamisen ja lainaamisen ero.
  3. Keskustelun jälkeen on vuorossa mukileikki. Pöydälle laitetaan ylösalaisin neljä mukia, joissa jokaisessa on jokin numero/luku. Jokaisen mukin sisällä on lappu. Yhdessä on varastamista käsittelevä runo, toisessa on opetus samaisesta aiheesta, kolmannessa ja neljännessä on kysymyksiä liittyen varastamiseen. Leikki etenee viittaustekniikalla. Kun lapsi viittaa, hän pääsee valitsemaan mieleisensä mukin, mutta ennen kuin mukiin pääsee katsomaan, lapsen pitää kertoa, mikä numero mukin kyljessä on. Tämän jälkeen lapsi menee takaisin paikallensa ja mukin sisältö luetaan lapsille. Mukileikin avulla lapset harjoittelivat esikoululaisille tuttuja numeroita.
  4. Lapsille jaetaan pala muovailuvahaa ja heille annetaan tehtäväksi muovilla siitä lempileluansa esittävä hahmo.

LIITE 3

Kolmas tuokio: Kahdeksas käsky: "Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäs!"

Tuokiossa käytettävät tarvikkeet:

- kirja Roosan pikku valhe
- lahjakassi
- paperia
- värikynät
- pahvia (otsikkoa varten)

Lahjakassien sisältö:

- Opetus valehtelemisestä/väärin puhumisesta:

Sanoilla voi tehdä paljon hyvää. Sanat voivat myös satuttaa toista ihmistä. Eri-tyisen vahingollisia ovat juorut, jotka eivät usein edes perustu todellisuuteen. Jostain syystä ihmiset mielellään kuulevat juoruja ja huhupuheita toisten ihmisten elämästä. Väärää tietoa ei ole helppo saada oikaistua. Erityisen paljon vastuuta on niillä, jotka kirjoittavat tai puhuvat toisista ihmisistä lehdissä, televisioissa ja radiossa. Juoruja ja huhuja ei kannata uskoa, eikä levittää. On parasta ottaa itse asioista selvää.

- Runo valehtelusta:

Pahaa älä puhu.

Muuten syntyy huhu,
juoru kasvaa tulen lailla,
paisuu aivan mieltä vailla.

Tiedä, älä luule.

Ota selvää, kuule
mikä on totta ja varmaa
eikä aavistus vain harmaa.
Älä siis valehtele äläkä juorua.

Tottahan meidän siis
täytyy toisillemme puhua!

1. Luetaan tarina valehtelusta, kirjasta Roosin pikku valhe (Rankin 2007). Tarina havainnollistetaan kirjassa olevien kuvien avulla.
2. Kertomuksen jälkeen tuokioon otetaan mukaan jokin pieni lahjakassi tai vastaava. Kassissa on opetus valehtelusta sekä runo kyseisestä aiheesta ja nämä luetaan ääneen lapsille. Tämän jälkeen keskustellaan lasten kanssa aiheen herättämistä ajatuksista. Aihe on hyvä yksinkertaistaa, esimerkiksi muotoon ”Älä valehtele”, koska ”Älä lausu väärää todistusta lähimmäisestäsäsi” on lapsille hieman vaikeaselkoinen. Keskustelussa voi esimerkiksi käydä läpi, mitä tarkoittaa juoruaminen ja narraaminen.
3. Keskustelua seuraa kuiskaamisleikki, jonka idea on sama kuin rikkinäinen puhelin-leikissä. Lattialle mennään istumaan piiriin, jossa kerrotaan leikin säännöt. Leikki alkaa niin, että ensin ohjaaja laittaa aiheeseen liittyvän lauseen kiertämään kuiskaamalla sen vieressään istuvalle lapselle. Lause kiertää korvasta korvaan ja kun lause tulee takaisin ohjaajalle, se lausutaan ääneen ja kuunnellaan kuinka paljon se on muuttunut matkan varrella. Leikkiä voi jatkaa mielensä mukaan.
4. Lapsille jaetaan paperit, joihin jokainen piirtää oman kuvansa. Valmiit kuvat kootaan yhdelle seinälle ja otsikoksi kirjoitetaan: ”Täällä emme puhu pahaa toisistamme.” Alussa kerrotaan tehtävän merkityksestä, joka on jokaisen henkilökohtainen lupaus olla puhumatta pahaa.

LIITE 4

Palautelomake

1. Käsittelikö tuokio mielestäsi kyseistä käskyä ja miten?

2. Oliko tuokio mielestäsi tehty hyvin ja mitä muutoksia/lisäyksiä olisit tehnyt/toivonut?

3. Minkä arvosanan antaisit tuokiosta kokonaisuutena asteikolla yhdestä viiteen?

Kiitos palautteesta!